

Український державний університет залізничного транспорту

Кафедра фінансів обліку і аудиту

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Пояснювальна записка і розрахунки

до дипломної роботи

МРЕ.244.02.04 ПЗ

Виконав:
студент групи 211-ФС-321м
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та
страхування» (роботу виконано
самостійно, відповідно до
принципів академічної
добросовісності)
Малервейн А.А.

Керівник: доцент, канд. екон. наук
Коковіхіна О.О.

Резидент: д.е.н., професор,
Овчиннікова В.О.

Український державний університет залізничного транспорту

Факультет економічний

Кафедра фінанси, облік і аудит

Освітній рівень: магістр

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма «Управління фінансами, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

в.о. завідувачка кафедри,

професор, д-р екон. наук

 О.Г.Кірдіна

«30» травня 2022 року

ЗАВДАННЯ

НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Малервейн Анастасії Андріївні

1 Тема «Управління фінансовою безпекою комерційного банку»

керівник Коковіхіна Олександра Олександрівна, канд. екон. наук, доцент

затверджені розпорядженням по економічному факультету

від «3» жовтня 2022 року №62/22з

2 Строк подання студентом закінченої роботи «15» грудня 2022 року.

3 Вихідні дані: підібрати законодавчі акти і нормативні документи з теми дипломної роботи; вивчити і узагальнити монографічну, наукову, навчальну літературу щодо теми дипломної роботи; ознайомитися і підібрати сучасні публікації з теми роботи в наукових журналах й інших періодичних виданнях; зібрати, узагальнити, проаналізувати фінансову, статистичну, економічну інформацію про об'єкт дослідження для виявлення сутності і ролі фінансово-економічного аналізу в діяльності підприємства.

4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) виявити економічну сутність фінансової безпеки банку, механізми забезпечення фінансової безпеки банку, методичні підходи до оцінки рівня

фінансової безпеки банку, аналіз фінансово-економічної діяльності АТ КБ «Приватбанк», оцінки ризиків в системі фінансової безпеки банку, оцінки рівня фінансової безпеки банку.

5 Перелік графічного матеріалу структура корпоративного управління АТ КБ «Приватбанк», рівні управління діяльністю АТ КБ «Приватбанк», динаміка складу активів АТ КБ «Приватбанк» за 2019-2021 р., структура активів АТ КБ «Приватбанк» у 2021 р., динаміка складу зобов'язань та власного капіталу АТ КБ «Приватбанк» за 2019-2021 р., покриття боргових зобов'язань АТ КБ «Приватбанк» за 2019-2021 р.

6 Дата видачі завдання «30» травня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів	Стан виконання етапів	Примітка
Вибір теми та її затвердження	27.08 - 08.09.22	
Підбір літератури та статистичних матеріалів	09.09 - 20.09.22	
Консультація з керівником щодо організації роботи	21.09 - 22.09.22	
Огляд джерел інформації	23.09 - 30.09.22	
Написання чернетки першого розділу дипломної роботи	01.10 - 23.10.22	
Аналітична обробка інформації та написання чернетки другого розділу роботи	24.10 - 11.11.22	
Обробка матеріалу для написання аналітичних розрахунків третього розділу роботи	12.11 - 14.12.22	
Перед захист на кафедрі. Кінцеве оформлення роботи	15.12.22	

Студент

Керівник

Зміст

Вступ	6
1. Теоретико — методичні аспекти фінансової безпеки банку	9
1.1 Економічна сутність фінансової безпеки банку	9
1.2 Механізм забезпечення фінансової безпеки банку	16
1.3 Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки банку	27
Висновок до першого розділу	35
2 Оцінка забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»	36
2.1 Аналіз фінансово — економічної діяльності АТ КБ «Приватбанк»	36
2.2 Оцінка ризиків в системі фінансової безпеки банку	45
2.3 Оцінка рівня фінансової безпеки банку	57
Висновки до другого розділу	64
3 Удосконалення механізму забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»	65
3.1 Зарубіжний досвід забезпечення фінансової безпеки банку	65
3.2 Рекомендації щодо удосконалення механізму фінансової безпеки банку з урахуванням зарубіжного досвіду	71
3.3 Шляхи зменшення проблемних заборгованостей комерційного банку	81

					МРЕ.244.02.04 ПЗ			
Зм.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата	Управління фінансовою безпекою комерційного банку	Літ.	Арк.	Аркушів
Розроб.		Малервейн А. А.						
Перевір.		Коковіжна О. О.					4	104
Реценз.		Овчинникова В.				УкрДУЗТ		
Н. Контр.		Тройнікова О. М.						
Затверд.		Кірдина О. І.						

Висновки до третього розділу	89
Висновки	90
Список використаної літератури	95
Додатки	102

Вступ

Забезпечення фінансової безпеки комерційного банку є досить актуальною темою, оскільки банківська діяльність завжди пов'язана з безліччю ризиків, як внутрішніх, так і зовнішніх, кількість яких з кожним роком зростає.

В силу геополітичної ситуації, що склалася, багато банків виявилися особливо чутливими до подій, що відбувалося, що відображало їх ненадійність, що виражається в низькому рівні фінансової безпеки.

Фінансова безпека комерційного банку — сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії або обставини, попереджені або зведені до такого рівня, при якому вони не здатні завдавати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню та відтворенню його майна та інфраструктури та перешкоджати досягненню банком поставленої мети; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує.

Проблематика забезпечення фінансової безпеки банків завжди була актуальною і постійно перебуває у полі зору як економістів —теоретиків, так і практиків. Так, концептуалізація підходів щодо формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банків досліджена у наукових працях Барановського О., Лісняка А. , Мордань Є., Гірман Ю.

Положення щодо оцінювання рівня фінансової безпеки та її впливу на фінансову стійкість банків ґрунтовно розкрито у наукових здобутках Кубах Т., Давиденко Н.

Разом з тим, незважаючи на значний науковий доробок, у якому представлено різноманітність і неоднозначність теоретичних і методичних підходів навколо проблеми оцінювання та забезпечення фінансової безпеки

банків, доречним вбачається синтез, уточнення і узагальнення теоретичних і методичних підходів до дослідження дієвих механізмів забезпечення фінансової безпеки в сучасних умовах розвитку фінансового ринку.

Метою роботи є виявлення пріоритетних напрямів підвищення фінансової стійкості комерційного банку та вдосконалення методів та інструментів її забезпечення.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- визначити економічну сутність фінансової безпеки банку;
- розглянути механізм забезпечення фінансової безпеки банку;
- розглянути методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки банку;
- провести аналіз фінансово — економічної діяльності АТ КБ «Приватбанк»;
- здійснити оцінку ризиків в системі фінансової безпеки банку;
- здійснити оцінку рівня фінансової безпеки банку;
- розглянути зарубіжний досвід забезпечення фінансової безпеки банку;
- надати рекомендації щодо удосконалення механізму фінансової безпеки банку і урахуванням зарубіжного досвіду

Об'єктом магістерської роботи є фінансово — господарська діяльність АТ КБ «Приватбанк».

Предметом даної роботи виступають організаційно — економічні відносини, що складаються щодо забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк» в сучасних умовах.

Методологічною основою дослідження у випускній кваліфікаційній роботі послужили положення комплексного та системного підходи у вирішенні поставлених завдань.

Найважливішим аспектом дослідження послужили такі загальнонаукові методи, як: угруповання, порівняння, аналіз, а також статистичні методи обробки інформації.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в процесі дослідження складових елементів дефініції «фінансова безпека» банку з урахуванням найважливіших її характеристик в різних підходах розроблено власне визначення фінансової безпеки.

Інформаційною базою магістерської роботи стали наступні установчі документи: фінансова звітність підприємства; статутні документи кредитної організації, а як і аналітичні таблиці.

Магістерська кваліфікаційна робота складається зі 104 сторінок, основна частина інформації викладена у 88 сторінок, робота містить 27 таблиць, 24 рисунка, 3 додатка, список використаної роботи складається зі 57 найменувань.

1 Теоретико —методичні аспекти фінансової безпеки банку

1.1 Економічна сутність фінансової безпеки банку

Для з'ясування суті поняття «фінансова безпека банку» доцільно насамперед визначити, що слід розуміти під «безпекою», «небезпекою», «загрозою», «невизначеністю», «викликом» та «ризиком». Досліджень, присвячених цьому питанню, проведено вже достатньо і, узагальнюючи їх, можемо констатувати таке:

- «безпека – це відсутність загрози, стан захищеності, це поняття можна застосовувати як до людини, її життя, так і до держави та її діяльності» [10];

- «небезпека – це будь-які явища і процеси, які можуть негативно вплинути на функціонування суб'єктів господарювання і тим самим призвести до кризового стану та неможливості подальшого розвитку» [12, с.103];

- «загроза являє собою відповідну небезпечну дію, яка формується і проявляється за наявності необхідних і достатніх для цього умов» [14];

- «невизначеність – це об'єктивна неможливість здобуття абсолютного знання про об'єктивні та суб'єктивні фактори функціонування системи, неоднозначність її параметрів» [4];

- «виклик – це сукупність обставин не обов'язково загрозливого характеру, але, безумовно таких, що вимагають реагування на них» [6];

- «ризик – це ймовірність виникнення збитків або недоодержання прибутків порівняно із варіантом, що прогнозується» [7].

Попри значну актуальність проблеми зміцнення безпеки банків, банківської діяльності, досліджень, що присвячені з'ясуванню суті таких базових понять як «безпека банку», «безпека банківської діяльності», «банківська безпека», не достатньо.

У науковій літературі немає розмежування понять «банківська безпека», «безпека банку» та «безпека банківської діяльності». Стосовно понять «банківська безпека» та «безпека банку», то тут частково відбувається заміщення понять. Також слід враховувати, що банк як установа здійснює певну діяльність, і без здійснення цієї діяльності банк не може існувати, тому

«безпека банку» та «безпека банківської діяльності» мали б бути ідентичними поняттями.

Оскільки ж поняття банку дещо ширше від банківської діяльності, то пропонується вживати термін «безпека банку».

Фахівці по-різному трактують «безпеку банку»: для одних це стан захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз; для інших це стійкість банку, стан такої його життєдіяльності, за якої забезпечується досягнення основних цілей; треті наголошують на системі заходів, що здатна забезпечити захист банку від внутрішніх та зовнішніх загроз; четверті акцентують увагу на таких умовах банківської діяльності, що не допускають будь-яких ризиків (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Визначення безпеки банку у науковій та методичній літературі*

Автори	Визначення
Корченко А. О.	Це його захищеність від зовнішніх і внутрішніх загроз, що дає змогу надійно зберігати й ефективно використовувати фінансовий, матеріальний і кадровий потенціал [20, с.47].
Гаряга Л.О.	Це стан захищеності інтересів її власників, керівництва, персоналу і клієнтів, матеріальних цінностей та інформаційних ресурсів від внутрішніх і зовнішніх загроз, тобто вміння і спроможність банківської установи надійно протистояти будь-яким спробам кримінальних структур чи недобросовісних конкурентів завдати шкоди її законним інтересам [9] .
Бірюк К.П.	Стан економіки банку, необхідний і достатній для реалізації цільової функції, самостійного, стійкого і прогресивного розвитку, збереження стабільності за внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів [4].

Загалом, усі зазначені погляди на природу поняття «безпека банку» можна дещо ув'язати між собою. Так виходимо з того, що безпека банку, як і будь-якого іншого суб'єкта безпеки (особи, суб'єкта підприємницької діяльності, регіону, держави), оцінюється певним показником, рівнем, що відображає стабільний, безпечний стан цього суб'єкта, якому ніщо не загрожує. Таким чином, безпека банку – це і стан захищеності від загроз, і стійкість банку, яка забезпечує досягнення основних цілей його діяльності, і такі умови функціонування банку, за яких будь-які загрози попереджені,

відхилені і не можуть виникнути. Водночас безпека банку як явище не може бути системою заходів, оскільки забезпечення стійкості банку передбачає розробку заходів, що сприяють зміцненню безпеки банку.

Зважаючи на вищевикладене, під «безпекою банків» пропонуємо розуміти такий стан життєдіяльності банку, який забезпечує його стійкість та конкурентоздатність, попередження можливих ризиків та захист від існуючих внутрішніх і зовнішніх загроз, досягнення основних цілей діяльності.

Окрім розбіжності думок науковців щодо суті поняття «безпека банку», немає однозначності і у виділенні її видів. Так окремі автори виокремлюють особисту, колективну, економічну та інформаційну безпеку банку, а деякі, розглядаючи економічну безпеку банку, виділяють у її складі фінансову, інформаційну, техніко — технологічну та правову [16].

Незважаючи на те, що дискусії науковців щодо суті «економічної безпеки банку» тривають вже досить давно, між ними і досі немає з цього приводу однастайності (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 — Дефініції поняття «економічна безпека банку» у фахових джерелах

Автори	Визначення
Зачосова Н.В.	Це такий стан його функціональних можливостей, що здатний забезпечити збереження існуючих активів установи від ймовірних та наявних небезпек і загроз й сприяти залученню нових фінансових і матеріальних надходжень від різних видів діяльності банку (кредитних, депозитних, валютних, розрахунково — касових операцій, операцій з цінними паперами) [14, с.137].
Бірюк К.П.	Це стан економіки кредитної організації (банку), потрібний і достатній для реалізації цільової функції, самостійного, стійкого і прогресивного розвитку, збереження стабільності за внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів [4].

Продовження таблиці 1.2

Різник Н.С.	Це забезпечення стану гарантованого збереження і раціонального використання фінансових, матеріальних, кадрових та інформаційних ресурсів і цінностей з метою запобігання загрозам комерційних банків, ефективного проведення банком операцій і угод, а також створення умов стабільного, ефективного функціонування й максимізації прибутку в різноманітних умовах [32].

Виходячи із вищевикладеного, економічною безпекою банку вважатимемо стан, який забезпечує підвищення його стійкості та надійності, ефективності діяльності та здатність протистояти існуючим та уникати імовірних загроз.

Фінансова безпека є важливим елементом економічної безпеки, визначальною складовою умовою її забезпечення. У ній відображається результат діяльності банку по усіх інших напрямках (організаційному, інформаційному, правовому, соціально —психологічному, силовому тощо).

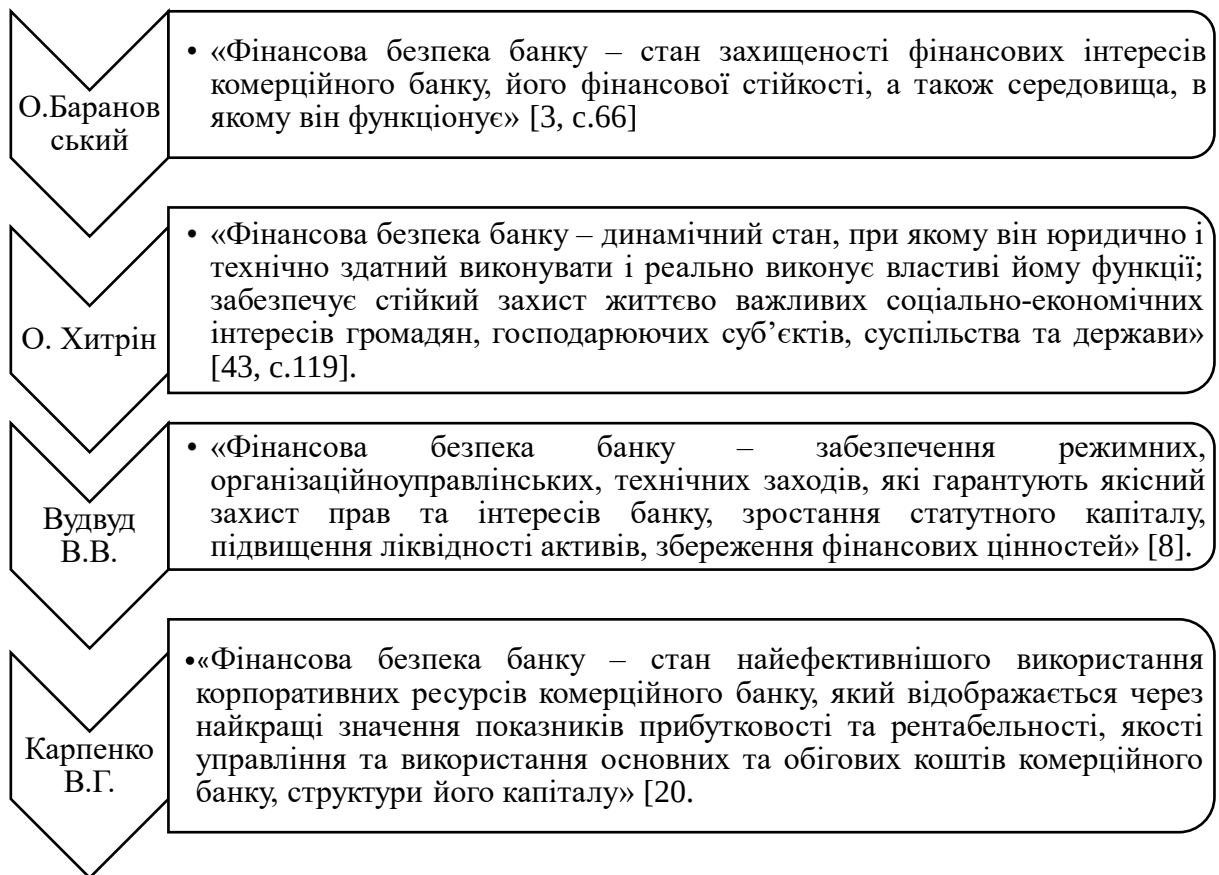

Рисунок 1.1– Систематизація дефініцій «фінансова безпека» банку

Під фінансово —економічною безпекою банку окремі науковці розуміють (рисунок 1.1): стан стійкий до впливу внутрішніх та зовнішніх загроз; стан, що забезпечує здатність протистояти діям певної групи осіб і організацій або захист від несприятливої фінансової ситуації; сукупність заходів; здатність протистояти загрозам.

При цьому, у своїх визначеннях часто не у повній мірі відображають економічну складову, чи визначальними загрозами безпеці банку вбачають протиправні дії особи чи групи осіб, чи організацій, а також виділяють службу безпеки банку як ключову у забезпеченні безпеки банку

На основі проведених досліджень, нами виокремлено ряд ключових підходів до визначення поняття «фінансова безпека банку», які згруповано та відображено на рисунку 1.2.

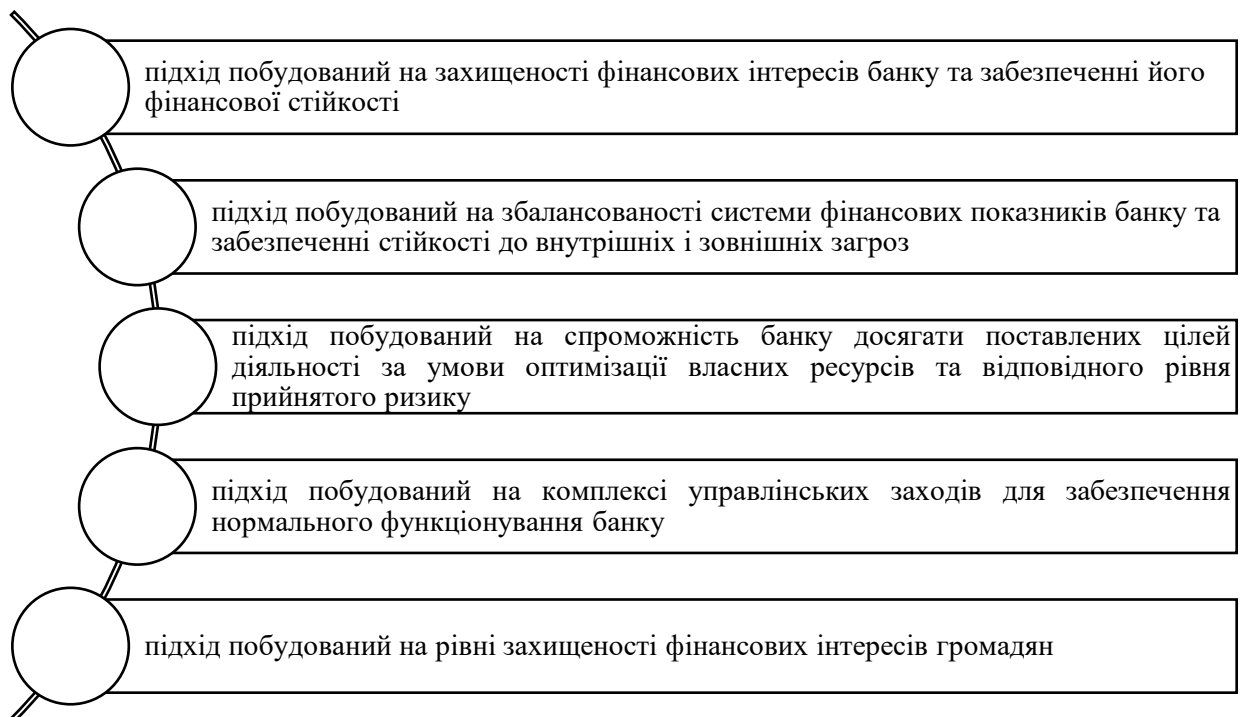

Рисунок 1.2 – Підходи до визначення «фінансова безпека банку»

Під фінансовою безпекою банку розуміємо стан, який гарантує його захист від потенційних та наявних загроз, збереження та примноження активів, стійкість та досягнення встановлених цілей діяльності. Говорячи про фінансово—економічну безпеку банку, під нею слід розуміти стан, який гарантує захист від існуючих та попередження потенційних зовнішніх та внутрішніх загроз задля збереження і примноження фінансово—економічного потенціалу, забезпечення зростання ефективності діяльності, стійкості та зміцнення позицій на ринку, досягнення цілей діяльності загалом. Досягнення

банком належного рівня фінансово — економічної безпеки неможливе без якісної її діагностики, аналізу динамічних змін та взаємозалежностей, дослідження впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, розробки стратегії та системи забезпечення. Фінансова безпека банку має такі особливості:

- по —перше, є одним із основних елементів економічної безпеки банку;
- по —друге, показники фінансової безпеки мають граничні значення, за допомогою яких можна судити про рівень фінансової безпеки банку;
- по —третє, характеризується кількісними та якісними показниками;
- по —четверте, забезпечує розвиток та стійкість (зростання ринкової вартості, фінансові переваги) банку;
- по —п'яте, сприяє захищеності фінансових інтересів банку, його клієнтів та акціонерів [9].

Отже, під фінансовою безпекою банку розуміється захищеність інтересів клієнтів, власників, співробітників та керівництва банку від внутрішніх та зовнішніх загроз; організація заходів щодо запобігання можливим загрозам його діяльності; стан його зовнішнього та внутрішнього середовища. Для банків найбільшу актуальність набувають питання створення системи фінансової безпеки, забезпечення захисту фінансових ресурсів, інформації та майна банку. Для комерційних банків особливо важливо створювати безпечні та ефективні умови діяльності, у тому числі підтримка ліквідності, зниження ризиків, підвищення прибутковості, забезпечення повернення кредитів та інше[6]. На фінансову безпеку банку впливають різні чинники, які можна поділити на внутрішні (організаційні, комерційні, кадрові, фінансові, інформаційні, технологічні, ризикові) та зовнішні (державні, економічні, ризикові, соціальні). У свою чергу, забезпечення фінансової безпеки банку поділяється на два напрямки (рисунок 1.3). Банк може лише адаптуватися до зовнішніх загроз або ж враховувати дані чинники під час здійснення своєї діяльності. Отже, банку при забезпеченні своєї фінансової безпеки необхідно мінімізувати внутрішні ризики при обліку зовнішніх

факторів для оптимізації та ефективного функціонування з метою забезпечення фінансової стійкості [2, с. 154].

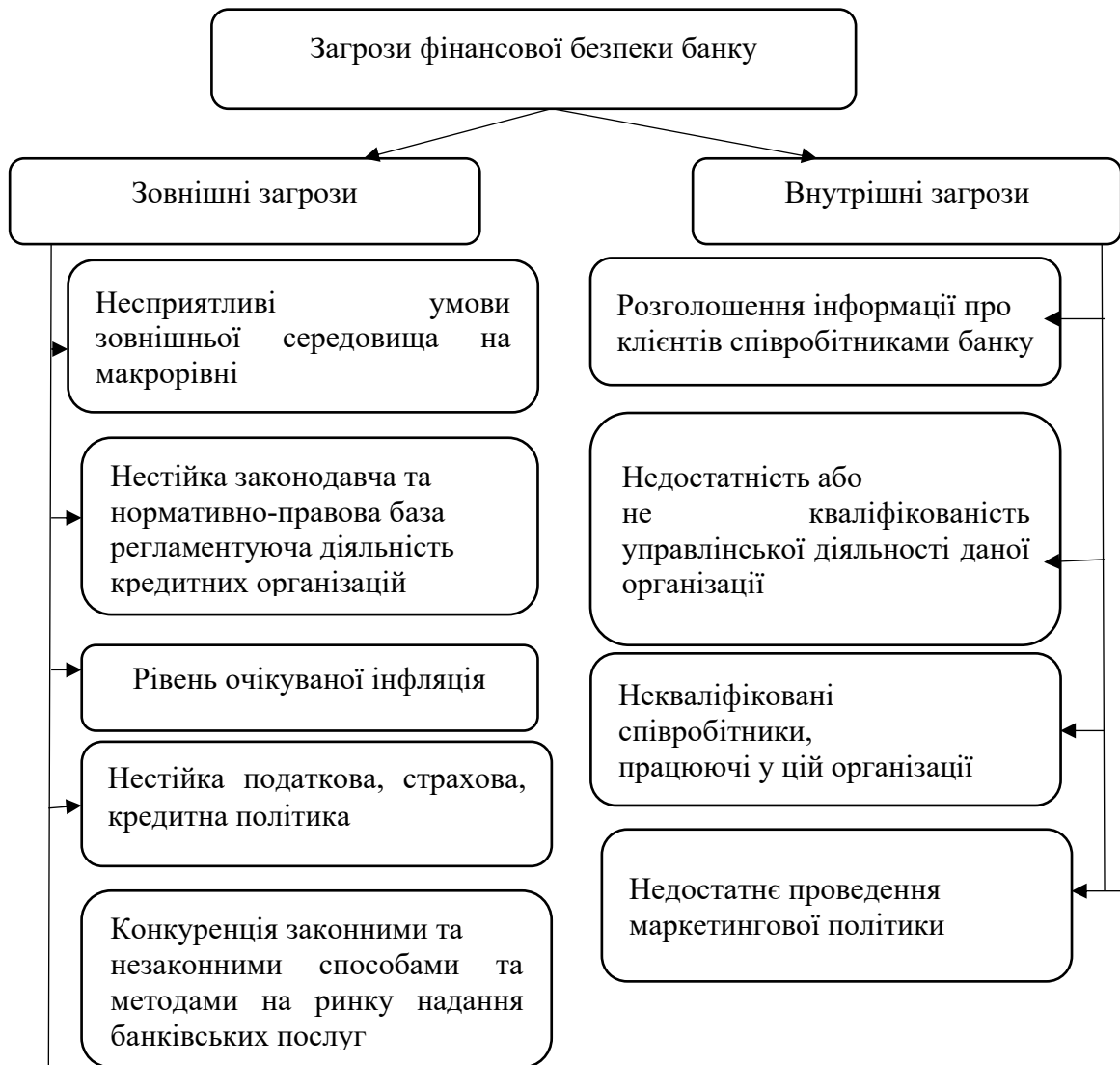

Рисунок 1.3 –Внутрішні та зовнішні загрози фінансової безпеки банку

Важливим для комерційних банків є існуюча податкова політика країни. Рівень податкового навантаження на банк впливає з його прибуток [7]. В свою чергу, прибуток банку сприяє створенню резервів, що захищають його від ризиків, що виникають, і дозволяє йому розширити масштаб своєї діяльності та покращити її якість.

Стабільна наявність прибутку допоможе банку збільшити свій капітал або виплатити дивіденди акціонерам, що мотивує акціонерів набувати додаткових акцій.

1.2 Механізм забезпечення фінансової безпеки банку

Огляд існуючих публікацій показує, що всі наявні методи та інструменти забезпечення фінансової безпеки комерційних банків діляться на зовнішні та внутрішні.

Класифікація методів та інструментів забезпечення фінансової безпеки банку базується на двох передумовах. Оскільки комерційний банк, як і будь — який інший суб'єкт господарювання, має свою економічну самостійність, він може сам робити певні кроки, задля досягнення фінансової безпеки. Це з одного боку. А з іншого боку, його діяльність підлягає втручанню з боку держави, у якої є свої інструменти впливу на стан комерційних банків.

Розглядаючи внутрішні методи та інструменти забезпечення фінансової безпеки, наявні у комерційних банків, скористаємося напрацюваннями фінансового менеджменту.

Фінансовий менеджмент банку має свої особливості, обумовлені самою природою банківської діяльності. Банки відрізняються від підприємств полем своєї діяльності. Так, підприємства займаються виробництвом товарів, торгівлею та наданням послуг, а банки є кредитно — фінансовими установами та основне поле їх діяльності — це робота на фінансових ринках. Тобто фінансові операції становлять основну діяльність банків. Враховуючи ці моменти можна зробити наступний висновок.

Управління фінансами банку є управління його операціями і є складовою взаємопов'язаного процесу, в якому виділяють управління

ліквідністю та платоспроможністю, управління банківськими ризиками, управління прибутковістю, а також ефективністю виконання окремих видів банківських операцій

Будучи складовою економічного управління, фінансовий менеджмент являє собою сукупність організаційно—структурної підсистеми (об'єкта та суб'єкта управління; керованої та керуючої підсистеми), функціональної підсистеми (інструменти управління та підсистеми забезпечення) [13].

Об'єктами управління виступають безпосередньо банк із усіма аспектами його фінансової діяльності, включаючи: капітал, залучені та позикові ресурси, активи, фінансовий інструментарій, ліквідність та платоспроможність, банківські продукти та операції, фінансові результати та податки.

Суб'єктами управління можна визначити відповідальну особу або групу осіб, які мають право приймати рішення, які несуть відповідальність за ефективність процесу управління банківською установою.

Методи забезпечення фінансової стійкості можна поділити на внутрішні та зовнішні. У свою чергу, внутрішні методи забезпечення фінансової безпеки можуть бути поділені на регулюючі (управління активами та пасивами банку; оптимізація ресурсів; диверсифікація діяльності тощо) та стабілізуючі (формування страхових резервів; підвищення прибутковості; ефективність менеджменту; зниження рівня ризику тощо).

Даний варіант поділу має свої недоліки, тому що ігнорує інструменти фінансового менеджменту. Ще виділяють зовнішні інструменти із забезпечення фінансової безпеки комерційних банків, до яких можна віднести банківський контроль, банківський нагляд та банківське регулювання. Розглядаючи класифікацію зовнішніх інструментів, що впливають на банки та банківську систему Бірюк К.П. пропонує інший підхід, яка, як і у випадку з внутрішніми інструментами, ділить їх на дві групи [2]:

1 Регулюючі (грошово —кредитні, правові та економічні);

2 Стабілізуючі (реєстрація, ліцензування, реорганізація).

У даній класифікації методи перегукуються один з одним, часто дублюючи функції один одного.

Наприклад, правові регулюючі методи, включають реєстрацію та ліцензування з групи стабілізуючих факторів. Тому, на наш погляд, як базова класифікації краще використовувати загальноприйняту методологію, згідно з якою основними зовнішніми інструментами впливу на банки та банківську систему є банківське регулювання, нагляд та контроль [7].

Слід зазначити, що у цьому підході до класифікації серед вчених економістів немає повної згоди, оскільки деякі дослідники фактично ставлять знак рівності між цими трьома групами, поєднуючи їх під одним поняттям – банківське регулювання

На нашу думку, такий підхід є невірним, оскільки банківське регулювання, банківський контроль та банківський нагляд – це різні види діяльності, спрямовані на виконання різних завдань, які мають одну мету – забезпечення фінансової безпеки окремо взятому банку чи банківської системи країни загалом.

В економічній літературі механізм забезпечення фінансової безпеки банку досліджується як сукупність елементів, фінансових інструментів, важелів, методів та заходів, спрямованих на своєчасне виявлення і нейтралізацію кризових явищ, забезпечення стабільної й ефективної діяльності, що взаємозумовлені і взаємопов'язані між собою, а її основними структурними елементами мають бути: фінансова діагностика, інформаційне забезпечення, управління фінансовими загрозами, підсистема фінансових методів і важелів.

Зовнішні інструменти забезпечення фінансової безпеки банків спрямовані на [11]:

— створення законодавчих та інших умов, що дозволяють реалізувати банкам свої економічні інтереси та створюють умови для недопущення перевищення якогось критичного рівня ризикованості їх діяльності;

— вплив на операції комерційних банків шляхом грошово — кредитного регулювання, яке в свою чергу впливає на обсяг та структуру грошової маси в обігу, а також обсяг ресурсів банків;

— забезпечення ефективного банківського нагляду згідно з базовими принципами Базельського комітету та чинного законодавства України шляхом поєднання початкового контролю, безвиїзного нагляду, виїзного контролю та системного аналізу діяльності банку (посилання).

На основі проведеного аналізу нами виокремлено поняття «механізм забезпечення фінансової безпеки банку», під яким слід розміти сукупність фінансових важелів, методів, інструментів здійснення впливу суб'єкта управління фінансовою безпекою банку на об'єкт управління, з урахуванням впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, для забезпечення ефективної і стабільної діяльності установи в процесі досягнення поставлених цілей і завдань.

В основі механізму забезпечення фінансової безпеки банку повинна лежати певна концепція, яка включає мету, завдання та принципи діяльності.

Метою механізму забезпечення фінансової безпеки є досягнення необхідного рівня його надійності, реалізація стратегічних та тактичних цілей, а також створення передумов для подальшого зростання за наявності ймовірності впливу загроз зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування банку [9]. Для забезпечення фінансової безпеки банку необхідно вирішити наступні завдання, а саме: «забезпечення достатньої фінансової стійкості й незалежності комерційного банку; підтримка технологічної незалежності та конкурентоспроможності, формування високого технічного та технологічного потенціалу; оптимізація організаційної структури, постійне удосконалення виконання функцій менеджменту;

правовий захист всіх видів діяльності банку; створення захисту інформаційного середовища банку; формування умов для безпечної роботи співробітників банку; збереження й ефективне використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банку» [6].

Механізм управління фінансовою безпекою банку здійснюється у такому порядку (рисунк 1.4.).

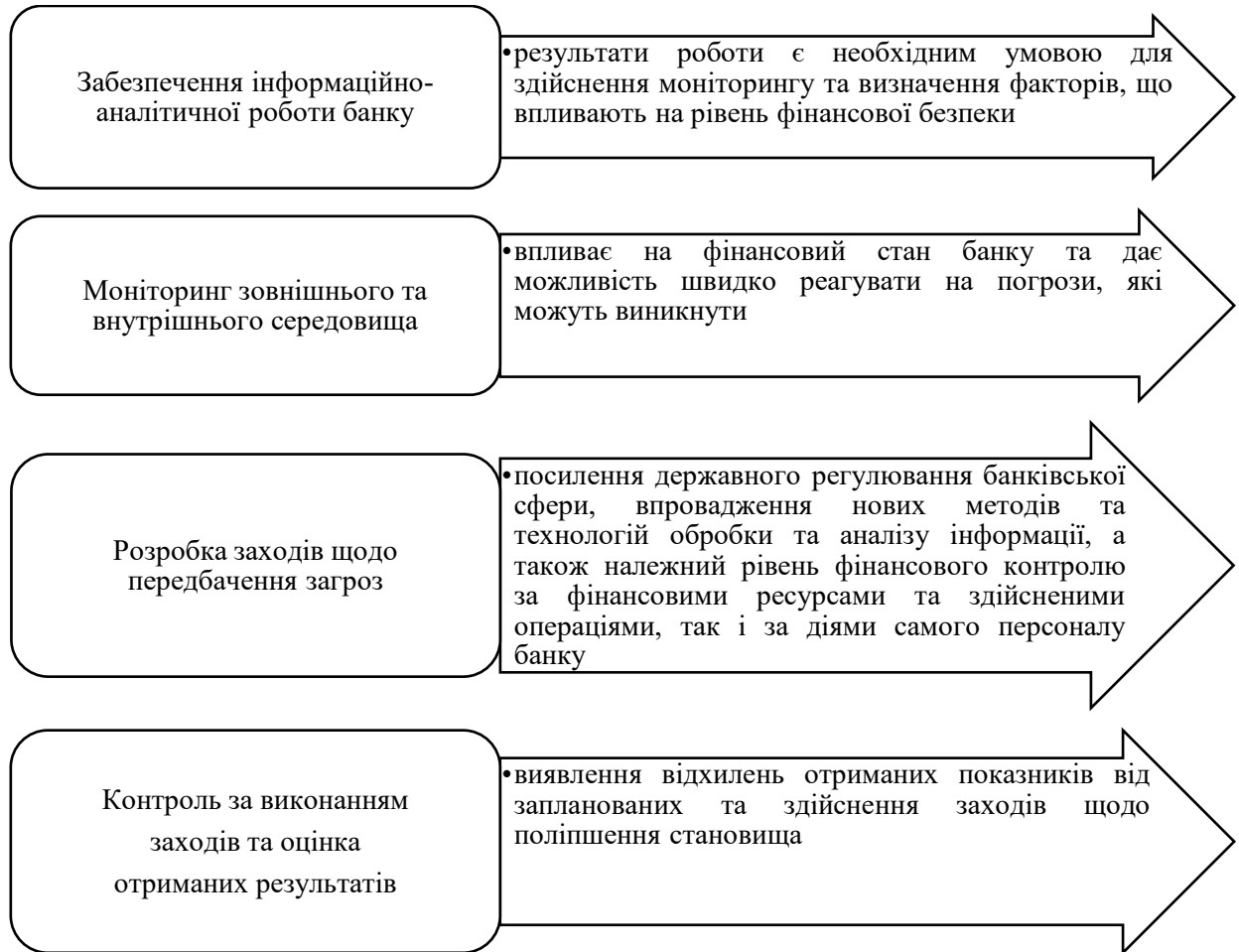

Рисунок 1.4 –Механізм управління фінансовою безпекою комерційного банку

Система управління фінансовою безпекою банківської установи відображена на рисунку 1.5.

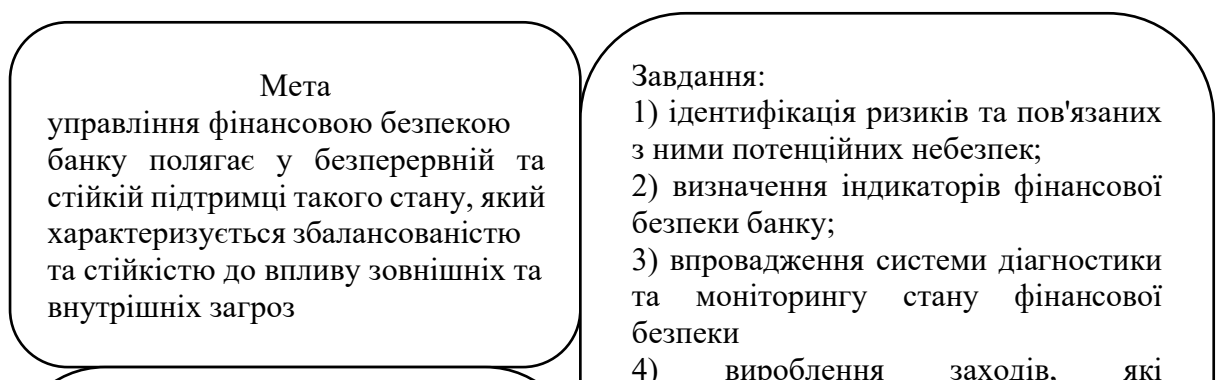

Рисунок 1.5 – Система управління фінансовою безпекою банківської установи

З метою підтримки фінансової безпеки банком здійснюється два види контролю: поточний та підсумковий. Сутність поточного контролю полягає у визначенні відповідності фактичних результатів поставленим завданням. Підсумковий контроль забезпечує оцінку ефективності здійснених заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки.

Комерційним банком контролюються показники ліквідності банку, показники достатності капіталу, рівень проблемних кредитів та загальна валютна позиція банку. У наслідок проведеного контролю робляться висновки про стан фінансової безпеки банку, у тому числі ефективність заходів, що вживаються банком щодо підвищення її рівня.

Суб'єктами управління фінансовою безпекою є керівники банківських установ, а у великих за розмірами банках створюються відповідні служби безпеки банку, які виконують завдання, пов'язані з контролем операцій із незаконно отриманих коштів та забезпечення зберігання готівки, фінансових документів, цінних паперів.

Основними об'єктами управління фінансовою безпекою є не тільки фінансові ресурси (капітал, залучені та позикові кошти), за допомогою яких банк здійснює свою діяльність, а й ті сфери діяльності, що він обслуговує. Формування системи управління у сфері забезпечення фінансової безпеки банку здійснюється виходячи з поставленої мети.

Проте, вчені формулюють мету управління фінансовою безпекою банку по —різному:

по —перше, це досягнення максимальної стабільності функціонування, і навіть створення основи та перспектив зростання поза залежно від об'єктивних та суб'єктивних загрозливих факторів [8];

по —друге, це усунення можливостей заподіяння шкоди банку або упущення їм вигоди, забезпечення його стійкого та максимально ефективного функціонування в даний момент часу та накопичення достатнього потенціалу розвитку та зростання в майбутньому, якісна реалізація операцій та угод [7];

по —третє, безперервна та стійка підтримка стану, яке характеризується збалансованістю та стійкістю до впливу зовнішніх та внутрішніх загроз [3].

Отже, ефективна політика управління фінансовою безпекою банку повинна мати на меті план дій щодо забезпечення стабільних показників фінансового стану банку як у поточному, так і перспективному періодах, та усунення можливості впливу зовнішніх та внутрішніх загроз його безпеці.

На нашу думку, найбільш доцільним насамперед буде здійснення конкретної інформаційно —аналітичної роботи для забезпечення фінансової безпеки банку, результати якої є необхідною умовою для здійснення моніторингу та визначення факторів, що впливають на рівень його фінансової безпеки.

З боку об'єкта управління для вирішення проблеми забезпечення фінансову безпеку необхідно здійснювати моніторинг як зовнішньої, так і внутрішнього середовища, яке впливає на фінансовий стан банку та дає можливість швидко реагувати на загрози, які можуть виникнути. У процесі здійснення моніторингу виявляють зовнішні та внутрішні небезпеки.

До зовнішніх загроз відносять несприятливі умови на фінансових ринках, недовіра користувачів та недостатнє регулювання банківську діяльність. Щодо внутрішніх загроз, то на рівень фінансової безпеки впливає недосконалість організації фінансового менеджменту в банку та рівень кваліфікації керівництва та працівників банку, що викликає ухвалення неефективних управлінських рішень [5].

З аналітичної точки зору важливо відзначити, що кожен банк процесі роботи прагне знайти межу між прибутковістю та ризиком, які знаходяться у прямій залежності

Здійснення банківського нагляду є одним із найважливіших методів забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки банків. Основу нагляду складають засади, сформовані Базельським комітетом.

Крім забезпечення фінансової безпеки, як самого банку, так і його клієнтів фінансові установи повинні активно інформувати потенційного споживача про належний рівень своєї фінансової безпеки.

Одним із індикаторів стабільного стану фінансової безпеки банку може вважатися його високий кредитний рейтинг, так як процедура рейтингування будується з використанням переліку показників і застосовується в процесі оцінки рівня фінансової безпеки.

Вітчизняні рейтингові агенції у процесі встановлення рейтингової оцінки комерційного банку враховують наступний перелік факторів впливу та показників стану банку [2]:

1. Фактори операційного середовища (поточний стан банківського системи: ступінь конкуренції з боку банків та небанківських фінансових інститутів, загальні тенденції та існуючі проблеми розвитку ринку фінансових послуг, вимоги, що пред'являються регулюючими органами до банківських інститутів, взаємодія регулюючих органів із банками, ефективність роботи, методи регулювання та контролю; фінансова стійкість корпоративного сектору (стан галузей економіки), можливі напрямки розвитку, структура та рівень доходів населення, динаміка витрат.

2. Позиція банків на фінансовому ринку (якість та диверсифікація клієнтської бази, розмір активів установи, спектр послуг, наданих банком, наявність, розгалуженість та географічна диверсифікація філіальної мережі (точок продажу), термін роботи банку на фінансовому ринку, кваліфікація, досвід та стабільність, склад його ТОП—менеджменту, наявність у банку залежності від окремих клієнтів, операцій, ринків чи видів діяльності, можливість виходу досліджуваного банку нові ринки, ступінь його чутливості до зміни зовнішніх умов, оцінка ступеня участі банку у фінансових, банківських, фінансово—промислових групах, переваги та недоліки такої участі; репутація банку та значимість його для фінансового ринку, можливість залучення ресурсів від держави).

3. Організація системи корпоративного управління (склад власників банку, їх частки участі у статутному капіталі, ступінь впливу власників банку формування його стратегії та поточної діяльності, ймовірність виникнення конфлікту інтересів різних власників, тенденції зміни складу власників, можливі наслідки такої зміни для фінансової стійкості банку; організаційна структура, кадрова політика, процедура прийняття управлінських рішень, якість роботи системи колегіальних органів та чіткість розподілу повноважень між ними, наявність незалежного підрозділу ризик—менеджменту та його роль у процедурі прийняття рішень, якість стратегічного планування, наявність інформативної управлінської звітності та її використання при прийнятті рішень, рівень організації системи внутрішнього контролю та аудиту; прозорість банку, повнота наданої агенції інформації).

4. Рівень розвитку ризик—менеджменту (чутливість установи до 5 основних видів індивідуальних ризиків: кредитного, ліквідності, ринкового (валютного, відсоткового, цінового), операційно—технологічного, юридичного).

5. Якість фінансового менеджменту (вивчаються фінансові показники, що характеризують такі аспекти: капіталізація та управління капіталом; ліквідність, якість та диверсифікація активів; диверсифікація пасивів; ефективність діяльності).

Таким чином рейтингова оцінка дає учасникам ринку фінансових послуг інформацію про стан фінансової безпеки установи.

Важливим етапом у розробці механізму забезпечення фінансової безпеки Банком є аналіз його активів.

Для цього використовується метод розрахунку темпу приросту активів, аналізується коефіцієнт їхньої працездатності, оцінюється темпи приросту активів. Об'єктивною є оцінка показників, розглянута в динаміці.

У зв'язку з цим необхідно, на нашу думку, розробити заходи вдосконалення управління активами, з метою зміцнення фінансової безпеки банку. Основними напрямками оптимізації мають бути:

- залучення коштів фізичних та юридичних осіб у депозити;
- інвестиції залучених коштів від свого імені власним коштом.

Головною причиною уповільнення темпів зростання активів є уповільнення зростання ресурсної бази. З метою збільшення ресурсної бази необхідно постійно розширювати діапазон послуг, що надаються клієнтам, при цьому знижуючи витрати та покращуючи якості обслуговування, а також надаючи різні пільги при обслуговуванні клієнтів, надаючи їм різноманітні консультаційні послуги.

Кожен комерційний банк повинен здійснювати узгоджені та обґрунтовані дії, спрямовані на підтримку фінансової безпеки на належному рівні, оскільки фінансова безпека є важливим інструментом досягнення її комерційної мети [4]. У сучасних умовах нестабільною ринковою кон'юнктури у банків формується гостра необхідність знаходження нових способів економічно ефективною та безпечною політики управління.

Забезпечення фінансової безпеки банківської установи має базуватися і на розробці фінансовою установою власних підходів до аналізу, оцінки та забезпечення своєї фінансової безпеки, які мають окреслювати обґрунтовані способи і інструменти підвищення рівня безпеки, а також способи їх застосування.

Зазначені дії мають ґрунтуватися на виборі стратегічних альтернатив управління і підготовки відповідних напрямів забезпечення фінансової безпеки банку, запобігання, нейтралізації правопорушенням та ризикам банківської діяльності. Всебічна та своєчасна оцінка фінансової безпеки та факторів, що визначають зміну її рівня, дає можливість виявити вразливі місця у фінансовій діяльності банку та обґрунтувати, у разі потреби, механізм фінансової стабілізації.

1.3 Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки банку

Забезпечення фінансової безпеки кредитної організації є основним умовою успішної діяльності з перспективи. Підвищення фінансової безпеки залежить від ефективності конкретних заходів, що здійснюються у сфері управління фінансовою діяльністю кредитної організації.

Забезпечення фінансової безпеки кредитної організації є однією із важливих концепцій системи управління діяльністю комерційного банку з таких причин:

- використовуючи різні джерела капіталу комерційного банку, можна підвищити ефективність його діяльності на перспективу;
- розміщення фінансових ресурсів кредитної організації у різні проекти, напрямки, галузі безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності комерційного банку, на його фінансову безпеку.

Забезпечення фінансової стабільності комерційного банку означає підвищення рівня його фінансової безпеки. Для цього необхідно створювати такі умови: банківський нагляд, дотримання стандартів банківської діяльності, фінансовий моніторинг, методи контролю та планування [2].

Проведення аналізу та оцінки стану фінансової безпеки кредитної організації необхідно для визначення конкурентоспроможності комерційного банку, його потенціалу, ступеня гарантованості економічних інтересів клієнтів, засновників, інвесторів.

Слід зазначити, що основне призначення аналізу фінансової безпеки кредитної організації полягає в оцінці комерційного банку у зовнішніх та внутрішніх відносинах. Забезпечення фінансової безпеки кредитної

організації є основним стимулом діяльності банку, і навіть підвищує стійкість розвитку банку перспективу.

Для стабільного функціонування банку в нестійкому середовищі з ймовірними ризиками необхідно звернути увагу на методи забезпечення фінансової безпеки кредитної організації.

Як методи забезпечення фінансової безпеки можна виділити: періодичну оцінку фінансової стійкості, проведення рейтингу кредитних організацій, проведення коефіцієнтного аналізу, використання методів фінансового аналізу, застосування аналізу системи показників, використання параметричного та непараметричного підходів.

Основою оцінки фінансової безпеки банку є фінансова стійкість та надійність комерційного банку. Фінансова безпека оцінюється при використанні методик оцінки фінансової стійкості, дозволяють виявити поточний стан банку.

Однак під час аналізу фінансової безпеки банку необхідно також виявити не лише поточні негативні тенденції, а й прогнозувати їх у перспективі.

Існуючі методологічні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки та її складових включають визначення критерію фінансової безпеки, вибір показників (індикаторів), визначення їх порогових значень, моніторинг цих показників, зіставлення їх фактичних значень із пороговими, визначення ступеня фінансової безпеки, аналіз отриманих результатів, прогнозування найважливіших груп показників (індикаторів).

Бірюк К.П. вважає сукупність індикаторів стану фінансово —кредитної сфери основною вхідною інформацією, на якій базується весь процес стратегічного планування фінансової безпеки [4].

Карпенко В.Г. як альтернативний шлях оцінював рівня фінансової безпеки пропонують визначення критерію фінансової безпеки, аналіз отриманих результатів, вибір показників (індикаторів) визначення порогових значень, моніторинг показників зіставлення фактичних значень показників з

пороговими, визначення ступеня фінансової безпеки, прогнозування найважливіших груп показників (індикаторів) [12, с.105].

Вудвуд В.В. на основі проведеного аналізу існуючих підходів до оцінювання фінансової безпеки банку виокремлює такі методики в наявних моделях оцінювання фінансової безпеки:

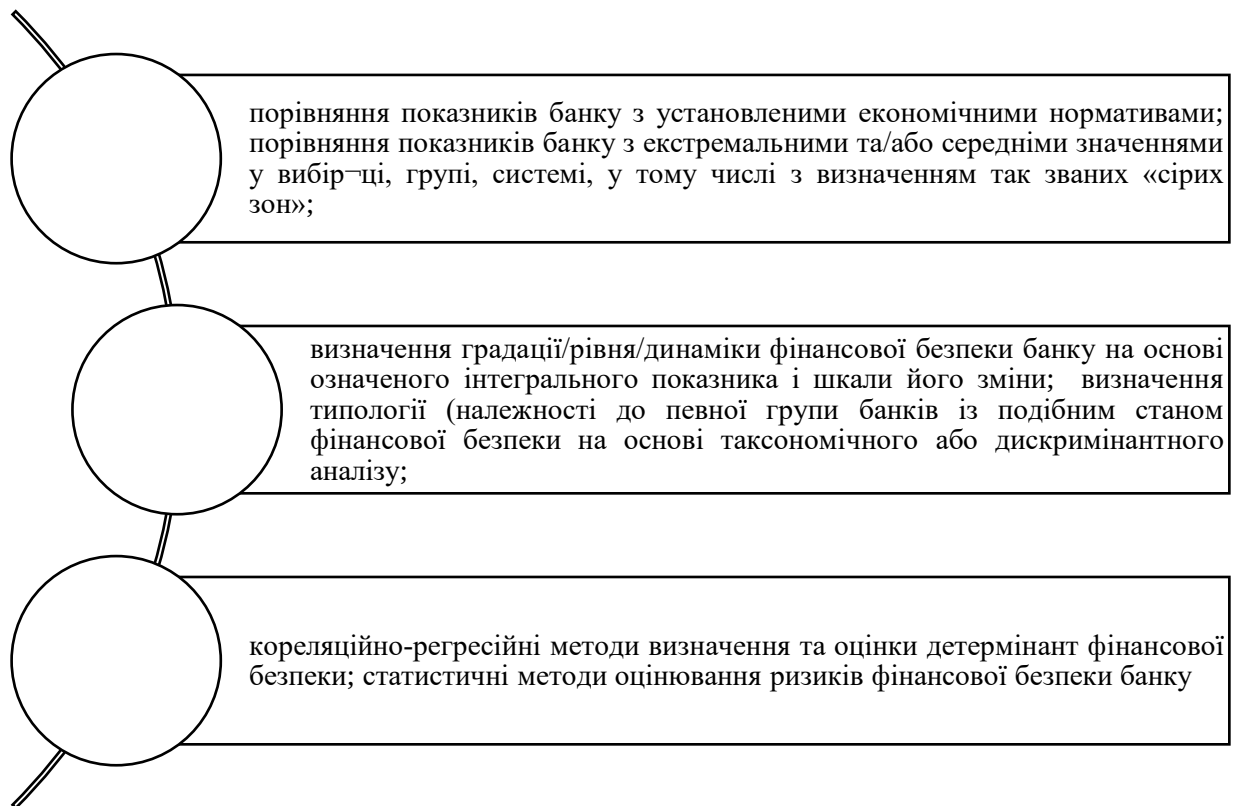

Рисунок 1.5— Методики оцінки фінансової безпеки банку

До індикаторів фінансової безпеки від внутрішніх загроз, автори відносять такі:

- достатність капіталу;
- якість активів;
- покриття резервами;
- критична ліквідність;
- спеціальний фондовий ризик;
- валютний ризик;
- неоплачені банком рахунки;

- трансформація; рентабельність активів [1].

Загалом, проаналізувавши існуючі методики, можна виокремити основні принципи оцінювання рівня фінансової безпеки банків:

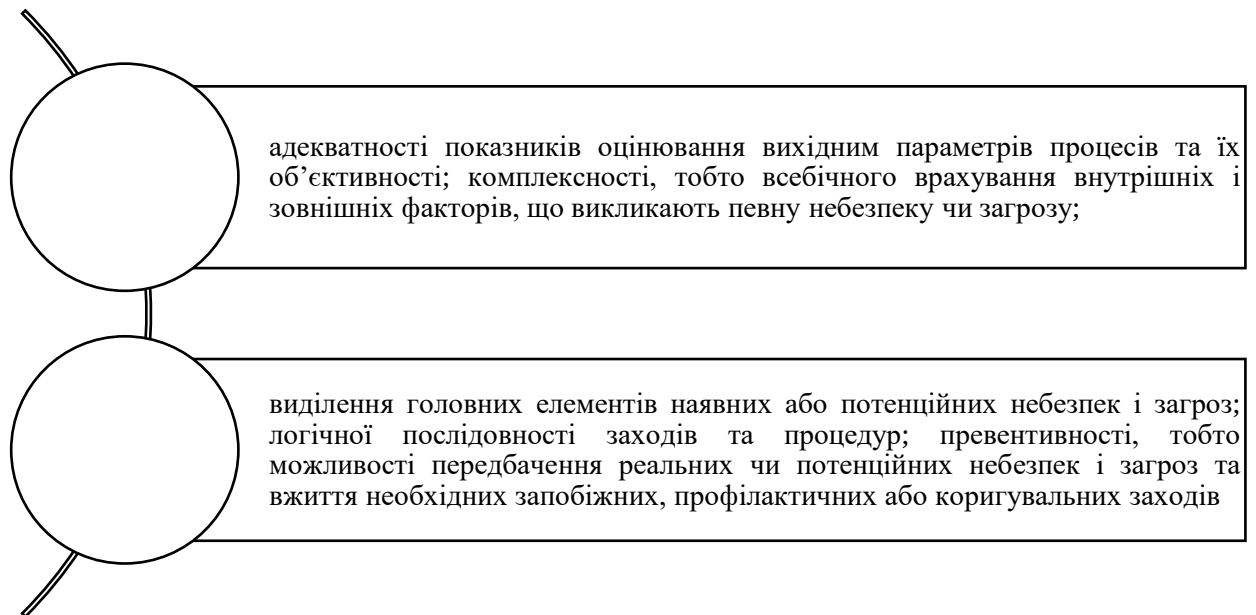

Рисунок 1.6 – Принципи оцінки фінансової безпеки банку

На основі системи критеріїв та показників, які називаються у спеціальній літературі індикаторами, реалізується стратегія фінансової безпеки. Ці показники в системі фінансової безпеки комерційних банків повинні відповідати вимогам системи, тобто відображати основні сфери діяльності комерційних банків та бути взаємопов'язаними з процесами їхнього розвитку. Крім цього, показники фінансової безпеки комерційних банків мають бути конкретними, досить простими, наочними, певними, сумісними з чинною системою обліку, а також які передбачають можливість контролю та відстеження.

Як показує дослідження, реальний рівень фінансової безпеки в економічній літературі оцінюється цілою системою показників, які поділяються на зовнішні та внутрішні. З безлічі індикаторів, які в економічній літературі використовуються для оцінки фінансової безпеки, кількість показників, що відносяться безпосередньо до банківської системи, незначно.

Всебічна та своєчасна оцінка фінансової безпеки та факторів, що визначають зміну її рівня, дає можливість виявити вразливі місця у фінансовій діяльності банку та обґрунтувати, у разі потреби, механізм фінансової стабілізації.

У цій роботі ми зупинимося на такому прийомі оцінки фінансової безпеки банку, як інтегральний метод, який дає можливість представити фінансову безпеку банку як єдину кількісну узагальнену характеристику. При розрахунку інтегрального показника, як правило, використовується низка базових показників.

Істотним недоліком даної методики є те, що вагові коефіцієнти, що враховуються при розрахунку інтегрального показника, визначаються експертним шляхом, що може суттєво впливати на результати оцінки.

Один із найбільш відомих у світі підходів до оцінки фінансової стійкості банків – CAMELS, використовується американськими органами банківського регулювання та нагляду [6].

Абревіатура CAMELS представляє собою поєднання початкових букв аналізованих показників, назви яких фактично аналогічні використуваним російськими органами банківського нагляду:

С — capital adequacy (достатність капіталу) — визначає, який капітал банку може бути використаний для захисту його кредиторів (вкладників), і чи його величина достатня;

А — asset quality (якість активів) — дозволяє отримати інформацію про сфери підвищеного кредитного ризику, проаналізувати склад позичкового портфеля;

М — management (якість управління) — визначає якість банківського менеджменту на основі оцінки результатів роботи, дотримання законів та інструкцій, прийнятих систем контролю;

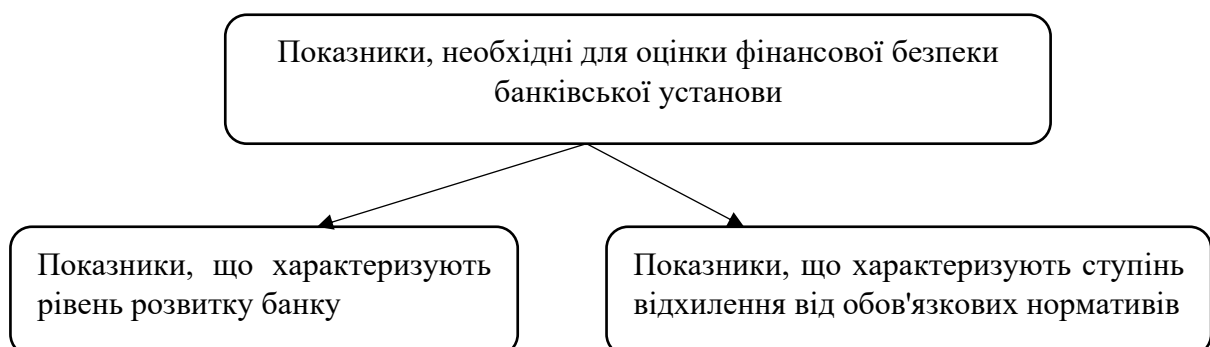
E – earnings, або прибутковість (прибутковість) – оцінює ефективність діяльності банку, вивчає джерела отримання прибутку та виявляє її достатність для подальшого розвитку банку;

L – liquidity, чи ліквідність – визначає достатність ліквідності банку з погляду виконання своїх зобов'язань.

S – sensitivity to risk чи чутливість до ризику – дозволяє визначити, як зміниться фінансовий стан банку за зміни процентних ставок [28].

Методика CAMELS використовується як при дистанційному нагляді, так і під час проведення інспекційних перевірок. Кожен показник оцінюється за шкалою від 1 до 5, де 1 отримує фінансово —стійкий банк, що має лише незначні відхилення у певних показниках по кожному елементу та які не можуть призвести до негативних наслідків його діяльності; 5 – банк, недоліки у діяльності якого мають критичний рівень та вимагають негайного втручання з боку наглядових органів та керівництва банку.

До недоліків методики CAMELS можна віднести те, що вона значною мірою заснована на експертних (суб'єктивних) оцінках, тому якість кінцевого результату багато в чому залежатиме від професіоналізму представників наглядових органів. Методика розрахунку, згідно з індикаторним підходом, складається з декількох етапів. Перший етап включає вибір показників, що характеризують фінансову безпеку банку. На нашу думку, всі показники слід розділити на групи (рисунок 1.7).

Рисунок 1.7– Групи показників для оцінки фінансової безпеки банку

До першої групи входять показники, що характеризують зміну основних показників діяльності банківської установи порівняно зі зміною цих показників загалом банківську систему України.

До таких показників можна віднести: темп приросту власного капіталу; темп приросту активів; рентабельність власного капіталу; рентабельність активів.

Значення банківської системи України виступають як нормативи для цієї групи показників.

До другої групи входять обов'язкові нормативи для кредитних організацій, встановлені НБ України. Вони включають такі показники. норматив достатності власних коштів; норматив достатності базового капіталу; норматив достатності основного капіталу; норматив миттєвої ліквідності банку; норматив поточної ліквідності банку; норматив довгострокової ліквідності банку; норматив максимального розміру ризику на одного позичальника або групу пов'язаних позичальників.

З другого краю етапі кожному за показника необхідно встановити нормативне значення.

Третій етап передбачає обчислення відносного відхилення фактичного показника від нормативного. Для цього використовуються формули: Якщо напрям оптимізації показника прагне збільшення:

$$x_i = \frac{a_i}{a_i^n} \quad (1.1)$$

Якщо напрям оптимізації показника прагне зменшення:

$$x_i = \frac{a_i^n}{a_i} \quad (1.2)$$

де a_i — фактичне значення показника; a_i^n — нормативне значення цього ж показника.

На четвертому етапі розраховують інтегральний показник фінансової безпеки, чого можна використовувати таку формулу:

$$R_{\phi\delta}=(x_1+x_2+x^3.....)/n \text{ (1.3) [35]}$$

Для оцінки фінансової безпеки інтегральний показник необхідно порівняти з нормативним, який дорівнює 1. Це пояснюється тим, що отриману суму значень показників ми ділимо на їх кількість.

При цьому рівень фінансової безпеки, розрахований за формулою 1.3, посилюватиметься у міру збільшення інтегрального показника (1 — нормативне значення рівня фінансової безпеки для кредитної організації).

Які б показники дослідники ні пропонували для оцінки стійкості банківської системи, всі вони повинні мати порогові значення об'єктивного аналізу. Як правило, дані значення визначаються за допомогою експертної оцінки, яка в ході дослідження дається як вітчизняними, так і зарубіжними вченими відповідно до деяких середньосвітовими показниками та тенденціями в міжнародній банківській практиці. Для оцінки стійкості банківської системи застосовуються різні підходи та критерії.

Для оцінки фінансової безпеки важливо чітко встановити нормативні чи порогові значення показників індикаторів, тобто такі величини, недотримання значень яких призводить до фінансової нестійкості банку, перешкоджає нормальному розвитку процесів.

Система показників—індикаторів має бути науково обґрунтованою; враховувати специфіку конкретної банківської структури; повинна мати чіткий вираз у вигляді простих у використанні розрахунків; дозволяти заздалегідь сигналізувати про небезпеки; дозволяти вживати всіх превентивних заходів щодо попередження чи усунення виявлених погроз фінансової стійкості банку.

Крім того, такі показники повинні бути прості у використанні, доступні для розуміння різного рівня банківського менеджменту і не потребувати великих додаткових зусиль при їх визначенні.

Встановлення показників — індикаторів фінансової безпеки, дотримання їх значень призведе до підвищення фінансової стійкості банку, запобігатиме негативному розвитку процесів. Тому їх наукова обґрунтованість з враховуючи специфіку конкретної банківської структури дозволить отримати бажані результати їх впровадження.

Висновки до першого розділу

Розглянувши теоретичні аспекти забезпечення економічної та фінансової безпеки можна зробити наступні висновки: в основі забезпечення фінансової безпеки, безперечно, знаходиться її економічна складова. Вона досягається шляхом стратегічного та тактичного планування, а також профілактикою запобігання потенційно можливим загрозам фінансового характеру. обліком вже існуючих.

Досягнення максимальної платоспроможності, ліквідності та стійкості комерційного банку, а також ефективна структура капіталу є основним комплексом заходів фінансової складової, яка виступає основою забезпечення такої безпеки.

До основних складових фінансової безпеки комерційного банку можна зарахувати досягнення необхідного рівня рентабельності діяльності банку, підтримка ліквідності діяльності банку, забезпечення фінансової стійкості банку та ефективності здійснення банком операцій, а також дотримання вимог законодавства. Контроль за досягненням даних складових здійснюється за допомогою системи моніторингу фінансової безпеки комерційного банку. Система заходів дозволяє забезпечувати стійку економічну безпеку банківської діяльності. Основу цих заходів складає планування та прогнозування. Прогнозні оцінки знаходять відображення у стратегічному плані підприємства, що містить якісні параметри використання всіх наявних

ресурсів. Для реалізації стратегії забезпечення банківської безпеки визначаються основні тактичні кроки. Найбільш оптимальною є розробка кількох альтернативних сценаріїв розвитку ситуації у комерційному банку та розрахунку показників забезпечення економічної безпеки банківської діяльності щодо кожного їх.

2 Оцінка забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»

2.1 Аналіз фінансово — економічної діяльності АТ КБ «Приватбанк»

«ПриватБанк» — це універсальний банк, основним фокусом якого є роздрібний сегмент. Банк займається активним просуванням послуг для малого та середнього бізнесу та вибірково працює в корпоративному секторі.

Банк здійснює фінансово — господарську діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України (НБУ) з березня 1992 року. До складу банку входять 20 філій в Україні та 1 на Кіпрі і 1 475 функціонуючих відділень. Структура корпоративного управління АТ КБ «ПриватБанк» представлена на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1 – Структура корпоративного управління АТ КБ «ПриватБанк»

Більш змістовно рівні управління діяльністю АТ КБ «ПриватБанк» наведено на рисунку 2.2.

Перший (менеджмент вищого рівня)	• Керівництво банку визначає основні напрямки розвитку діяльності банку. На цьому етапі формується основна місія, стратегічна мета банку;
Другий (менеджмент середнього рівня)	• Орієнтований на виконання завдань, необхідних для досягнення головної стратегічної мети. Відповідальність за виконання цих завдань несуть керівники служб, підрозділів, начальники відділів;
Третій (менеджмент нижчого рівня)	• Управління відбувається всередині самих функціональних одиниць з метою досягнення певних параметрів, нормативів, які представляють собою складові частини завдань підрозділів, відділень.

Рисунок 2.2– Рівні управління діяльністю АТ КБ «ПриватБанк»

Усі органи управління Банку діють на засадах Кодексу корпоративної етики. АТ КБ «Приватбанк» здійснює широкий перелік банківських послуг для юридичних та фізичних осіб, а саме:

- приймання депозитів юридичних та фізичних осіб;
- відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів;
- надання кредитів на вигідних умовах;
- приймання та здійснення платежів;
- обслуговування зарплатних проєктів підприємств та установ;
- здійснення грошових переказів в усьому світі;
- операції по карткам;
- купівля —продаж іноземної валюти;
- інкасація коштів;
- лізинг тощо.

Проаналізуємо основні показники роботи банку, проведемо дослідження активів та пасивів АТ КБ «Приватбанк» за 2019—2021 роки.

Таблиця 2.1—Динаміка складу активів АТ КБ «Приватбанк» за 2019—2021 роки, млн грн

Показники	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, тис грн	
				2020/2019	2021/2020
Грошові кошти та їх еквіваленти	45894	49911	52835	4017	2924
Кредити та аванси банкам	27118	25059	26243	-2059	1184
Кредити за авансами клієнтам	59544	55021	68218	-4523	13197
Інвестиційні цінні папери	152157	221661	222277	69504	616
Поточні податкові активи	2257	6660	9978	4403	3318
Інвестиції в дочірні підприємства	155	30	30	-125	0
Інвестиційна нерухомість	3379	2933	1989	-446	-944
Нематеріальні активи	648	953	1288	305	335
Основні засоби	5832	6689	6074	857	-615
Інші фінансові активи	2210	3448	2644	1238	-804
Інші нефінансові активи	10529	10128	9713	-401	-415
Непоточні активи або групи вибуття	0	32	7	32	-25
Загальна сума активів	309723	382525	401296	72802	18771

На основі аналізу структури і динаміки активів АТ КБ «Приватбанк» можна зробити висновок, що загальна сума активів за досліджуваний період мала тенденцію до збільшення. Так, у 2020 році їх сума зросла на 72802 тис грн, а у 2021 році — ще на 18771 млн грн

Грошові кошти збільшились у 2020 році на 4017 млн грн, а у 2021 році — ще на 2924 млн грн

Банк постійно зміцнював свою фінансову позицію у вигляді накопичення грошових коштів. Кредити та аванси банкам зменшились у 2020 році на 2059 млн грн, а у 2021 році, навпаки, зросли на 1184 млн грн

Інвестиційні цінні папери зросли у 2020 році на 69504 млн грн, а у 2021 році — ще на 616 млн грн Поточні податкові активи зросли у 2020 році на 4403 млн грн, а у 2021 році — на 3318 млн грн

Основні засоби зросли у 2020 році на 857 млн грн, а у 2021 році, навпаки, зменшились на 615 млн грн

Інші нефінансові активи мали тенденцію до зменшення. Так, у 2020 році вони зменшились на 401 млн грн, а у 2021 році — ще на 415 млн грн

Найбільшу питому вагу в структурі активів банку займають інвестиційні цінні папери, їх питома вага становила у 2019 році — 49,1 млн грн, у 2020 році — 57,9 %, а у 2021 році — 55,4 %.

На другому місці за питомою вагою знаходяться кредити за авансами клієнтів та грошові кошти.

Представимо на рисунку 2.3 структуру активів АТ КБ «Приватбанк» у 2021 році.

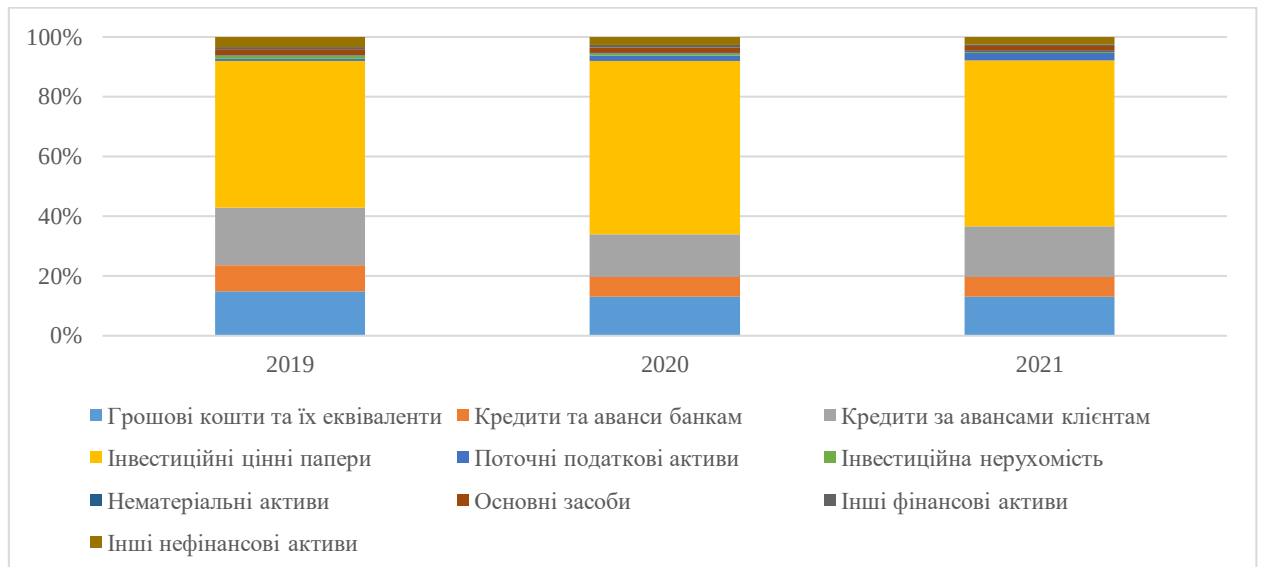

Рисунок 2.3 – Структура активів АТ КБ «Приватбанк»

Таким чином, дані рисунку 2.3 свідчать, що в структурі активів АТ КБ «Приватбанк» переважають інвестиційні папери 55,39 %, кредити та аванси клієнтам 17,0 %.

Представимо в таблиці 2.2 динаміку складу зобов'язань та власного капіталу АТ КБ «Приватбанк» за 2019—2021 роки

Таблиця 2.2 – Динаміка складу зобов’язань та власного капіталу АТ КБ «Приватбанк» за 2019 – 2021 роки, млн грн

Показники	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, тис грн	
				2020/2019	2021/2020
Інші залучені кошти	7271	0	0	-7271	0
Кошти банків	201	2	3	-199	1
Кошти клієнтів	240621	312708	325303	72087	12595
Відстрочені податкові зобов’язання	121	146	159	25	13
Інші фінансові зобов’язання	2639	4059	3770	1420	-289
Забезпечення	2363	10687	3651	8324	-7036
Інші нефінансові зобов’язання	1528	2098	1795	570	-303
Всього зобов’язання	255194	329700	334681	74506	4981
Статутний капітал	206060	206060	206060	0	0
Емісійний дохід	23	23	23	0	0
Результат від операцій з капіталом	12174	12174	12174	0	0
Інші резерви	660	2248	4091	1588	1843
Резервні та інші фонди	6850	8481	9696	1631	1215
Накопичений дефіцит	(169918)	(171665)	(157247)	1747	-14418
Всього власного капіталу	54529	52825	66615	-1704	13790

Проведений аналіз в таблиці 2.2 свідчать, зобов’язання банку мали тенденцію до зростання, у 2020 році вони зросли на 74506 млн грн, а у 2021 році — ще на 12595 млн грн

Загальна вартість власного капіталу зменшилась на 1704 млн грн, а у 2021 році, навпаки, зросла на 13790 млн грн

В структурі пасивів найбільшу питому вагу займають зобов’язання, у 2019 році — 82,3 %, у 2020 році — 86,2 %, у 2021 році — 83,4 %. Серед зобов’язань найбільшу питому вагу займають кошти клієнтів.

У структурі власного капіталу найбільшу питому вагу займає статутний капітал, проте через наявний накопичений дефіцит, власний капітал мав незначну питому вагу. Представимо на рисунку 2.4 можливість банку покрити свої зобов’язання. Данні діаграми демонструють спроможність покриття боргів банком, за 3 останні роки. У 2019 та 2020 роках, прибуток та фінансові запаси банку покривали від 17 до 14 % боргу.

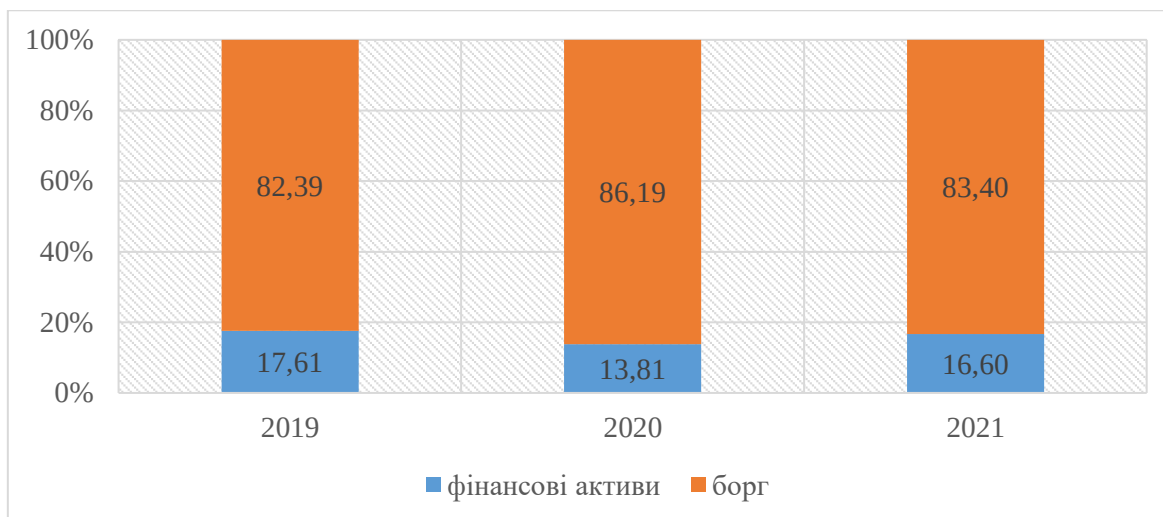

Рисунок 2.4– Покриття боргових зобов'язань АТ КБ «Приватбанк» за 2019 — 2021 роки

У 2021 році, цей показник зріс до 16,6%. Це означає, що 83,4% боргу, може бути погашено, лише за рахунок активів. Якщо урахувати короткотермінові борги, які будуть покриті оборотним капіталом, то фактичний борг буде складати близько 50% від наведеного у звітності. Цей показник є задовільним для банківської сфери, та у цілому для великих компаній. Розглянемо динаміку фінансових результатів АТ КБ «Приватбанку» за 2019 — 2021 роки. в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 –Динаміка доходів, витрат та чистого прибутку АТ КБ «Приватбанк» за 2019 — 2021 роки, млн грн

Показники	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, тис грн	
				2020/2019	2021/2020
Процентні доходи	33841	33563	35854	-278	2291
Процентні витрати	14174	11961	6537	-2213	-5424
Чистий процентний дохід	19667	21602	29317	1935	7715
Комісійні доходи	24575	27649	35057	3074	7408
Комісійні витрати	6386	8888	11840	2502	2952
Чистий комісійний дохід	18189	18761	23247	572	4486
Операційний дохід	2113	1200	1286	-913	86
Загальні витрати	7360	17267	18783	9907	1516
Прибуток до оподаткування	32609	24296	35067	-8313	10771
Податок на прибуток	0	6	-17	6	-23
Чистий прибуток	32609	24302	35050	-8307	10748

Дані таблиці 2.3 свідчать, що процентні доходи зменшились у 2020 році зменшились на 278 млн грн, а у 2021 році, навпаки, збільшились на 2291 млн грн. Процентні витрати зменшились у 2020 році на 2213 млн грн, а у 2021 році — ще на 5424 млн грн.

Чистий процентний дохід збільшився у 2020 році на 1935 млн грн, а у 2021 році — ще на 7715 млн грн. Комісійні доходи зросли на 3074 млн грн у 2020 році, а у 2021 році — ще на 7408 млн грн. Комісійні витрати зросли у 2020 році на 2502 млн грн, а у 2021 році — ще на 2952 млн грн.

Процентний дохід перевищував комісійний. Це означає, що банк надав менше послуг ніж зазвичай, та почав орієнтуватися на дохід від наданих коштів. Після 2019 по 2020 роки споживачі, скоріш за все, стали менше користуватися послугами надання кредиту, так як понад 90% процентних доходів, складали доходи від старих споживачів. Представимо на рисунку 2.5 структуру процентних доходів АТ КБ «Приватбанк».

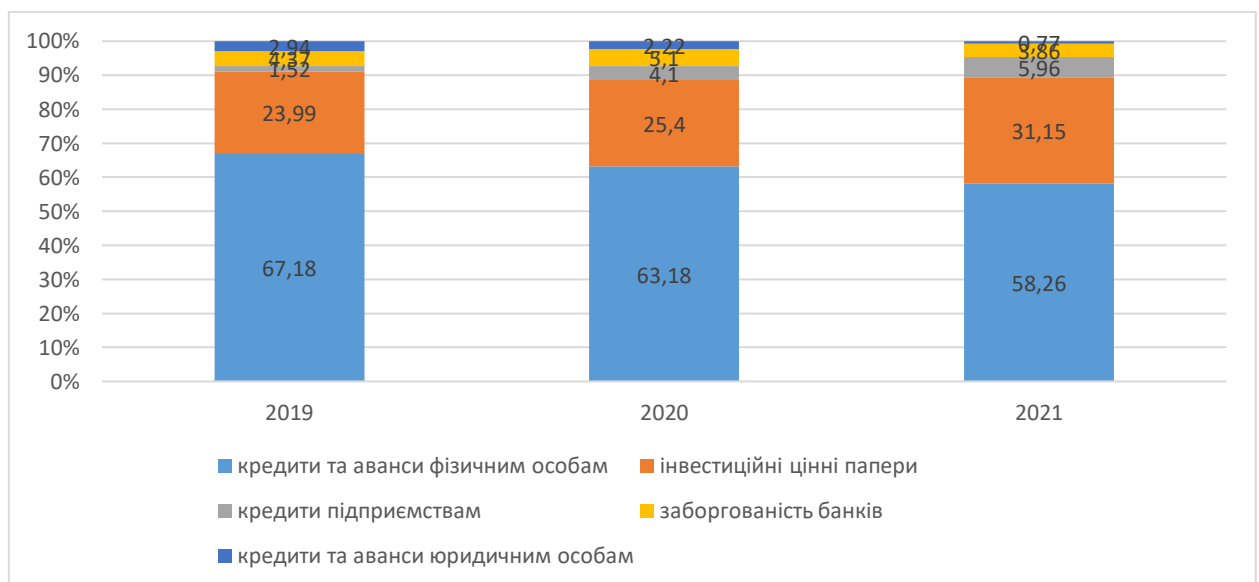

Рисунок 2.5 — Структура процентних доходів АТ КБ «Приватбанк» за 2019 — 2021 роки

Таким чином, дані на рисунку 2.5 показують, що в структурі процентних доходів переважають доходи від наданих кредитів та авансів фізичним особам.

Комісійний дохід, тобто дохід за наданими послугами (наприклад обмінні чи касові операції), продемонстрував понад 50% зріст. У 2021 році, обидві статті прибутку показали більш стрімке зростання. Така поведінка, імовірно, викликана пандемією, через яку, онлайн послуги банку почали користуватися більшим попитом, ніж послуги надання кредиту. Далі, ринок більш стабілізувався. За цими даними можна зробити висновок, що комісійний дохід банку, хоч і більш прибутковий, але менш стійкий до економічних коливань та криз. Тому, інвестувати в нього є доцільним лише у відносно стабільні економічні періоди. Чистий прибуток банку зменшився у 2020 році на 8307 млн грн, а у 2021 році, навпаки, збільшився на 10748 млн грн. Наступним етапом є аналіз банку, з позиції привабливості інвестицій. Це допоможе досить чітко продемонструвати перспективи компанії, та її реальну вартість. Інвестиційний аналіз наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Інвестиційний аналіз АТ КБ «Приватбанк»

№	Показники	2021
1	Кількість звичайних акцій	735,93 млн
2	Ринкова вартість звичайної акції	280 грн
3	Борг	255194 млн
4	Активи	401296 млн
5	Загальна капіталізація (1 x 2)	206060,4 млн
6	Балансова вартість акції $((4 - 3)/1)$	198,5 грн
7	Об'єм продажів	64374 млн
8	Чистий прибуток	33232 млн
9	Прибуток/збиток на акцію 2021	45,15
10	Прибуток/збиток на акцію 2016	-2230,86
11	Прибуток/збиток на акцію 2011	22,06
	Коефіцієнти	
12	Ціна/прибуток (2/9)	6,2
13	Ціна/балансова вартість (2/6)	1,4
14	Чистий прибуток/ продажі = рентабельність (8/7)	0,51
15	Прибуток/балансова вартість (9/6)	0,22
16	Активи/зобов'язання (4/3)	1,57 (63% борг)
	Зростання чи спад прибутку на акцію %	
17	2021 в порівнянні з 2016	+4841%
18	2016 в порівнянні з 2011	-10012%

Відповідно до інвестиційного аналізу, можна побачити наступне. Балансова вартість однієї акції (даний показник демонструє вартість акції у

розрізі фактичної вартості активів компанії) відрізняється від ринкової ціни на 41%. Якщо вирахувати з активів гудвіл, цінні папери інших компаній та інші активи, які можуть бути «сумнівними», то балансова вартість буде ще меншою (приблизно на 10%). Це означає, що ринок переоцінює вартість даних цінних паперів, та переоцінює загальну капіталізацію. Борг банку складає приблизно 63% від активів. Даний показник є задовільним, особливо для банківської сфери, для якої подібні цифри є нормою.

Прибуток на акцію добре демонструє потенціал цінних паперів, та потенціал росту ринкової вартості компанії. 2016 рік був збитковим для банку, але у 2021 році вдалось відновити показники 2011 — 2012 років, та перевершити їх. Даний аналіз, за рекомендаціями експертів, повинен бути довгостроковим, тому в таблиці аналізуються зміни на 5 — тирічній дистанції.

Після цього, було розраховано коефіцієнт ціна/прибуток (у світі він більш відомий як коефіцієнт P/E). Американські експерти вважають, що він не має перевищувати 15. Інші ж ставлять максимальну межу до 20. АТ КБ «Приватбанк» має задовільні дані на рівні 6,2. Як висновок, можна сказати, що переоцінка банку не є критичною. Західні інвестори рекомендують порівнювати темпи зростання коефіцієнта P/E з темпами росту банку. Для порівняння зручніше всього скористатися рисунком 2.3.

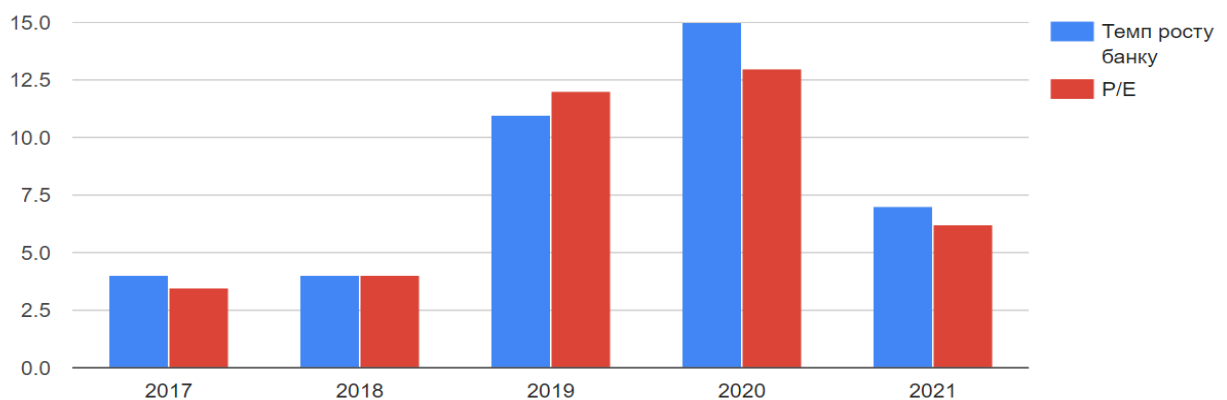

Рисунок 2.6 – Темпи росту АТ КБ «Приватбанк» та коефіцієнта P/E

За рекомендаціями аналітиків, темпи росту не повинні бути меншими за даний коефіцієнт. В іншому випадку, це може означати, що компанія має певні проблеми, пов'язані із знеціненням активів. На вищенаведеному рисунку видно, що темп зростання банку почав нормалізуватися лише з 2020 року. Відмінність невелика, проте є необхідність у перегляді вартості активів.

2.2 Оцінка ризиків в системі фінансової безпеки банку

В даний час проблема впливу фінансових ризиків на економічну безпека банку дуже актуальна. Ризиком прийнято вважати об'єктивно існуючу ймовірність виникнення шкоди, що для існуючих умов невизначеності функціонування банківських організацій конкретизується у формах заподіяння втрат, зниженні ліквідності, неодержанні доходів чи інших несприятливих наслідках для банківських організацій через прояви подій, обумовлених ендегенними чи екзогенними чинниками діяльності.

На відміну від загрози, яка трактується як «найбільше конкретна та безпосередня форма небезпеки в економічній сфері, представляє собою сукупність негативних умов та факторів, які формують можливість зниження рівня економічної безпеки», ризик розглядається як «можливість заподіяння шкоди економічній системі зв'язку з реалізацією загрози економічної безпеки».

Як ключові види ризиків банківської системи виділяють операційний, кредитний та ринковий, а основними типами визнано фінансовий ризик, що потенціює прямі фінансові втрати чи зниження прибутковості за рахунок неефективності інвестованих коштів, та ризик ліквідності, обумовлений можливим скороченням ліквідних активів.

Виходячи з цього необхідно розглянути наступні складові системи економічної безпеки АТ КБ «Приватбанк» (рисунок 2.7).

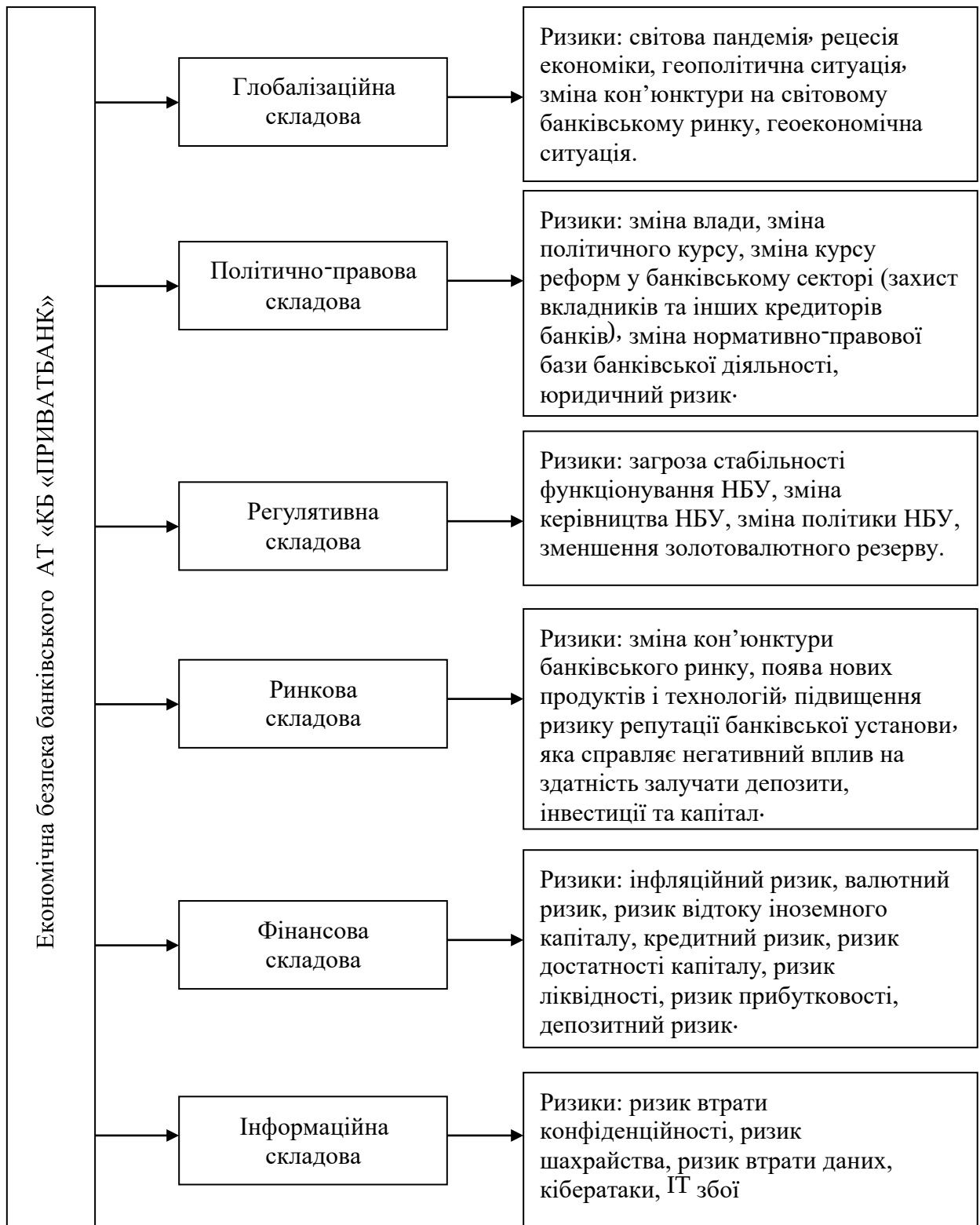

Рисунок 2.7– Основні ризики АТ КБ «Приватбанк» за складовими фінансової безпеки банківської установи

За допомогою залучених експертів – директора Департаменту ризик – менеджменту банку, начальника Управління фінансового моніторингу банку, головного бухгалтера банку, і трьох науковців, які займаються питаннями оцінки ризиків системи економічної безпеки банківських установ, необхідно провести оцінювання ризиків АТ КБ «Приватбанк» і скласти аналітичні таблиці.

Таблиця 2.5 – Оцінка глобалізаційних ризиків фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»

Назва ризику	Ймовірність виникнення (0-1)	Рівень впливу на фінансову безпеку (0-1)	Напрямок впливу (-1;0;1)
Глобальна пандемія (ВВП, курс валюти, рівень життя населення)	1	0,7	-1
Рецесія економіки (закриття кордонів, проблеми міжнародної логістики, безробіття)	1	0,9	-1
3.Геополітична ситуація (війна, тероризм)	1	1	-1
4.Зміна кон'юнктури банківського ринку (зниження попиту на кредитні та депозитні ресурси міжнародних банків)	0,6	0,4	1
5.Геоетомічна ситуація (зміна індикаторів економіки)	0,5	0,6	-1
Сукупний ризик			-2,66

Зміна влади може підвищити ймовірність зміни реформування банківської сфери. Змінивши політичний курс зміниться і фінансова політика як держави, так і НБУ, наслідки чого важко передбачити. В зв'язку із зміною курсу в частині реформування банківського сектору з'явиться супутній ризик невірних управлінських рішень.

В Україні часто змінюється законодавство, нормативно —правові акти постійно переписуються, що не дає можливості будь —якому бізнесу пристосуватися до нових умов в короткі строки. Через мінливість законодавства та складнощі ведення банківського бізнесу виникають ризики невизначеності.

Окрім розглянутих ризиків ведення бізнесу в банківській сфері необхідно розглянути політико —правові ризики, які на даний час досить актуальні.

Таблиця 2.6 – Оцінка політико —правових ризиків фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»

Назва ризику	Ймовірність виникнення (0-1)	Рівень впливу на фінансову безпеку (0-1)	Напрямок впливу (-1;0;1)
Зміна влади (новий президент, нові депутати ВРУ)	0,5	1	-1
Зміна політичного курсу (зміни основних посад НБУ)	0,8	0,8	-1
Зміна курсу реформ у банківській сфері (формування іншого напрямку реформування)	0,5	1	-1
Зміна нормативно —правової бази	0,5	0,6	-1
Юридичний ризик (нестабільність законодавства)	0,5	0,7	-1
Сукупний ризик			-2,29

АТ КБ «Приватбанк» розробило оперативну систему щодо швидкого доведення до керівництва банку змін законодавства з попереднім проведенням юридичної експертизи нормативного документу. Основним ризиком в даній групі є проблеми нормального функціонування НБУ. Так як банківська сфера підлягає регулюванню зі сторони держави, на неї здійснюють вплив регулятивні ризики, представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Оцінка регулятивних ризиків фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»

Назва ризику	Ймовірність виникнення (0-1)	Рівень впливу на фінансову безпеку (0-1)	Напрямок впливу (-1;0;1)
Загроза стабільності функціонування НБУ (кібератаки)	0,6	0,7	-1
Зміна керівництва НБУ	0,9	1	-1 (+1)
Зміна політики НБУ	0,8	1	-1 (+1)
Зменшення золотовалютного резерву	0,8	0,9	-1
Сукупний ризик			-2,84/0,56

Дані таблиці 2.7 свідчать, що найбільш суттєвим регуляторним ризиком є зміна керівництва НБУ. Вона може спричинити два абсолютно різні розвитку подій: вдалі кадрові зміни та розвиток банківської сфери та навпаки повне її знищення. Зміна золотовалютних резервів може привести до зменшення рівня платоспроможності країни та як наслідок девальвації гривні, що негативно вплине на діяльність банку. Розглянемо в таблиці 2.8 ринкові ризики фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк».

Таблиця 2.8 – Оцінка ринкових ризиків фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»

Назва ризику	Ймовірність виникнення (0-1)	Рівень впливу на фінансову безпеку (0-1)	Напрямок впливу (-1;0;1)
Зміна кон'юнктури банківського ризику	0,7	1	-1
Поява нових продуктів та технологій	0,8	0,9	1
Підвищення ризику репутації банківської установи	0,7	1	-1
Сукупний ризик			-0,68

Дані таблиці 2.7 показують, що будь —яка зміна кон'юнктури ринку у негативну сторону може бути наслідком зниження прибутковості банку. Так як «Приватбанк» є лідером в рамках створення нових інноваційних продуктів, поява нових продуктів може позитивно вплинути на фінансову безпеку банку. Репутаційний ризик є суттєвим, особливо враховуючи ту кількість скандалів в пресі довкола даного банку. Основними ризиками фінансової безпеки банку є фінансові, які представлені в таблиці 2.9

Таблиця 2.9 – Оцінка фінансових ризиків фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»

Назва ризику	Ймовірність виникнення (0-1)	Рівень впливу на фінансову безпеку (0-1)	Напрямок впливу (-1;0;1)
Інфляційний ризик	0,9	1	-1
Валютний ризик	0,8	1	-1
Ризик відтоку іноземного капіталу	0,6	0,7	-1
Кредитний ризик	0,7	1	-1
Ризик достатності капіталу	0,3	1	-1
Ризик ліквідності	0,2	0,7	-1
Ризик прибутковості	0,5	1	-1
Депозитний ризик	0,6	0,8	-1
Сукупний ризик			-4,24

Інфляційний ризик проявляється через збільшення цін, негативними змінами в економіці у цілому. Валютний ризик проявляється через знецінення національної валюти, дестабілізуючи при цьому економіку країни.

Ризик відтоку іноземного капіталу може спричинити поступовий вихід з національного ринку іноземних банківських установ, дестабілізуючи при цьому банківський сектор. Кредитний ризик впливає на якість активів банку, спричинює зниження прибутковості, вимагає здійснювати рефінансування активів. Ризик прибутковості проявляється у збитковості банку, відсутності можливості збільшити власний капітал.

В таблиці 2.10 наведені інформаційні ризики фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк».

Таблиця 2.10 – Оцінка інформаційних ризиків фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»

Назва ризику	Ймовірність виникнення (0-1)	Рівень впливу на фінансову безпеку (0-1)	Напрямок впливу (-1;0;1)
Ризик втрати конфіденційності	0,4	0,8	-1
Ризик шахрайства	0,5	0,8	-1
Ризик втрати даних	0,6	1	-1
Кібератаки	0,7	1	-1
Збої в програмному забезпеченні	0,1	1	-1
Сукупний ризик			-2,12

Ризик втрати конфіденційності виражається через розкриття банківської таємниці, що може привести до самих гірких наслідків перш за все організаційного характеру. Через ризик шахрайства може привести до втрати капіталу, прибутку, лояльності споживачів тощо. Ризик втрати даних приводить до втрати клієнтів, репутації тощо.

Даний вид ризиків є найбільш непередбачуваним.

Таким чином, оцінивши ризики фінансової безпеки АТ «АТ «Приватбанк» можемо зробити наступні висновки: глобалізаційний ризик оцінено на 2,66 —, політико —правовий на —2,29, регулятивний на 2,84/0,56 , регулятивний на — 0,68, фінансовий на — 4,24, ринковий на ,

інформаційний — 2,12. Таким чином, найбільший вплив на фінансову безпеку банку може здійснювати фінансова складова розвитку банку, яка буде розглянута далі.

До основних завдань окремих суб'єктів системи управління ризиками належать:

1 Наглядова рада: періодично оцінює виконання Правлінням припущень Стратегії щодо принципів управління ризиками.

З цією метою Правління періодично представляє Наглядовій раді синтетичну інформацію про масштаби та види ризику, яким схильна Компанія, ймовірність його виникнення, його наслідки та методи управління окремими видами ризику. Наглядова рада здійснює нагляд за системою управління ризиками та оцінює її адекватність та ефективність.

2 Правління: відповідає за розробку та реалізацію стратегії управління ризиками, включаючи організацію, впровадження та функціонування системи управління ризиками та, за необхідності, перевірку з метою покращення цієї системи. Інструкції та процедури управління ризиками повинні охоплювати весь спектр діяльності Установи (наприклад, банку). Правління також відповідає за результати управління ризиками.

3 Група управління ризиками ініціює та координує діяльність у галузі виявлення, вимірювання, обмеження, моніторингу та звітності щодо ризиків, а також дає висновки щодо внутрішніх документів компанії в частині окремих видів ризику. Він дає висновки щодо вжиття заходів, спрямованих на утримання ризику на прийнятному рівні.

4 Група звітності та аналізу — основною метою роботи групи є контроль за виконанням поставлених цілей та стратегічних завдань, процесів отримання прибутку, а також подання та моніторинг положення Товариства з погляду фінансової та операційної безпеки. Основними завданнями Команди є збір, обробка, вимірювання та надання інформації про ризик, що приймається

Банком, у відповідні органи та підрозділи Компанії, а також розробка внутрішніх нормативних документів у галузі управління ризиками.

5 Функція контролю/внутрішнього аудиту несе відповідальність за контроль та оцінку ефективності системи управління ризиками та проведення регулярних перевірок дотримання принципів управління ризиками, що діють у Товаристві. Положення забезпечує об'єктивну оцінку достатності та ефективності діючої системи управління та відповідності операцій, що проводяться, внутрішнім документам Товариства.

6 Інші працівники Товариства зобов'язані дотримуватись принципів управління окремими видами ризику, що діють у Товаристві у вигляді внутрішніх положень та рекомендацій, брати участь у розглядах з роз'яснення причин виникнення ризикових подій та повідомити про ці події.

Крім того, в пункті 2.1 встановлено, що найбільший рівень доходу підприємство отримує від надання кредитів, що свідчить про те, що це найбільш ризиковий вид активу, так як від нього безпосередньо залежить прибуток банку. Таким чином, варто розглянути як банк здійснює управління кредитним ризиком.

АТ КБ «Приватбанк» приймає кредитний ризик — ризик виникнення збитків внаслідок невиконання, несвоечасного чи неповного виконання боржником фінансових зобов'язань перед Банком відповідно до умов договору.

Відповідно до класифікації, що діє в АТ КБ «Приватбанк», кредитний ризик поділяється на нероздрібний кредитний ризик, кредитний ризик контрагента та роздрібний кредитний ризик.

1) Кредитний ризик контрагента. Аналіз кредитних ризиків за операціями з контрагентами здійснюється відділом контрагентів управління кредитних ризиків та здійснюється за допомогою лімітів концентрації, системи лімітів для окремих контрагентів та груп контрагентів залежно від

типу операцій, рівня ризику та терміновості операцій, рішення щодо яких приймаються відповідно до чинних процедур прийняття рішень у Банку.

Ключовим фактором для прийняття рішення щодо встановлення лімітів кредитного ризику на контрагентів є фінансовий стан контрагента.

Фінансовий стан контрагентів оцінюється як із використанням внутрішніх рейтингових моделей оцінки ймовірності дефолту відповідно до Базельських вимог, так і експертним шляхом на основі фінансової звітності, ринкових котирувань та інформації у ЗМІ.

Крім того, у разі операцій з цінними паперами крім оцінки фінансового стану контрагента також провадиться аналіз наданого забезпечення.

Також для зниження кредитного ризику за операціями з контрагентами використовуються юридичні угоди, що дозволяють застосовувати ліквідаційний неттинг.

При прийнятті рішень щодо великих угод із застосуванням похідних фінансових інструментів, які вимагають схвалення колегіальних органів банку, враховується позитивна кореляція між величиною схильності до кредитного ризику та ймовірністю дефолту контрагента.

2) Роздрібний кредитний ризик. Управління роздрібним кредитним ризиком здійснюється через роздрібний кредитний комітет та головний кредитний комітет щодо клієнтів блоку «Масовий бізнес».

Політика банку з управління роздрібним кредитним ризиком орієнтована на формування портфеля, найменш схильного до волатильності та забезпечує цільове співвідношення прибутковості та ризику.

При роздрібному кредитуванні управління ризиком здійснюється ручним та автоматизованим способом.

В ручному режимі перевіряють інформацію про заявника, а в автоматизовані процеси включають оцінку ризиків за допомогою статистичних моделей (скоринг), побудованих на підставі аналізу існуючого кредитного портфеля та показників позичальників. При скоринговій оцінці

використовують два види інформації про позичальника: анкетну та із зовнішніх джерел (Приклад: реєстр боржників).

В АТ КБ «Приватбанк» для оцінки кредитного ризику використовуються внутрішні моделі на основі внутрішніх рейтингів, а також скорингові моделі інших типів (таких як модель визначення ймовірності шахрайства позичальника та ін.).

Крім того, на регулярній основі управлінням роздрібними ризиками та дирекцією з управління ризиками проводиться моніторинг роздрібних портфелів.

Згідно з інформацією про ризики, що приймаються, процедури їх оцінки, управління ризиками та капіталом АТ «Альфа-Банк» на 1 січня 2017 р «моніторинг роздрібних кредитних ризиків включає відстеження показників:

- схвалення/відмови щодо продуктів/сегментів клієнтів;
- прострочення (як тривале, так і випадкове);
- міграції (перехід прострочених залишків по різних групах прострочення);
- конвертації обіцяних платежів у фактичні платежі для відстеження ефективності стягнення;
- втрат за минулі періоди за продуктами та строками видачі;
- спеціальних пілотних програм;
- списання по кожному з портфелів продуктів;
- відшкодування по кожному з портфелів продуктів; стабільність процедур оцінки ризику;
- результатів щодо продуктів при використанні таких оцінок;
- ефективності/дієвості процедур сегментації».

Особлива увага в рамках цього моніторингу приділяється маржі скоригованої з урахуванням ризику для оптимізації прибутковості роздрібних портфелів.

Для забезпечення контролю роздрібною кредитного ризику АТ КБ «Приватбанк» встановлює ліміти та здійснює їх моніторинг на регулярній

основі. Звітність доводиться до органів управління та відповідних комітетів банку для прийняття середньострокових та довгострокових рішень щодо роздрібного кредитного портфеля з метою утримання показників у межах допустимих значень.

Управління роздрібними ризиками дирекції з управління ризиками використовує статистичні моделі оцінки стягнення різних етапах процедури стягнення боргу.

Ефективність застосовуваних статистичних моделей та процедур повернення заборгованості відстежується Управлінням роздрібними ризиками Дирекції з управління ризиками в рамках моніторингу роздрібного кредитного ризику на основі регулярної внутрішньої звітності.

3) Нероздрібний кредитний ризик. Кредитні ризики структуруються залежно від товару, позичальника, галузевого сегмента тощо. До кожного встановлюється ліміт величини ризику. Ліміти постійно контролюються та регулярно переглядаються.

Підходи до кредитування позичальників визначаються шляхом затвердження кредитної політики, у якій розмежовуються повноваження щодо прийняття рішень ризик між різними комітетами, і навіть система особливих схвалень великих угод. Кредитна політика підлягає регулярному перегляду. Цільовим сегментом кредитування є якісні позичальники —українські компанії.

Кредитні комітети АТ «Альфа — Банку» відповідають за схвалення лімітів на операції із кредитним ризиком.

Залежно від ступеня суттєвості кредитного ризику рішення щодо ризику цього виду приймаються головним кредитним комітетом чи малим кредитним комітетом. За певних умов ліміти/угоди, схвалені головним кредитним комітетом, також підлягають схваленню правлінням.

При корпоративному кредитуванні використовують підходи, що базуються на андеррайтинг (з урахуванням сегмента позичальника).

Проводять перевірку кредитоспроможності позичальника, якості запропонованої застави та відповідності структури угоди про політику та ліміти банку з присвоєнням внутрішніх рейтингів, заснованих на статистичних моделях відповідно до внутрішніх процедур і в відповідно до стандартів Базель II.

В рамках дослідження було проведено аналіз системи управління кредитним ризиком у АТ КБ «Приватбанк», який показав, що підходи, що застосовуються при корпоративне кредитування, засновані на процедурі андеррайтингу з урахуванням сегмента позичальника АТ КБ «Приватбанк» проводить перевірку кредитоспроможності потенційного позичальника, якості запропонованої застави та відповідність структури угоди політиці та лімітам.

З оцінки ризиків по позичальнику присвоюється внутрішній рейтинг. Банк аналізує рівень кредитного ризику за допомогою моніторингу позичальників та забезпечення.

2.3 Оцінка рівня фінансової безпеки банку

Оцінку рівня фінансової безпеки будемо проводити за допомогою таксономічного аналізу на основі розрахованих показників: показників, які засновуються на структурі та достатності капіталу банківської установи; які базуються на структурі залучених та запозичених коштів; ті, що характеризують якість активів; ті, що характеризують виконання нормативів.

В таблиці 2.9 розрахуємо показники, що базуються на структурі та достатності капіталу АТ КБ «Приватбанк».

Таблиця 2.11 – Аналіз показників структури та достатності капіталу АТ КБ «Приватбанк» за 2019—2021 роки

Показники	Нормативне значення	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, тис грн	
					2020/2019	2021/2020
Коефіцієнт надійності	Не менше 5 %	21,37	16,0	19,9	-5,37	3,9
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	Не менше 4 %	17,6	13,8	16,6	-3,8	2,8
Співвідношення статутного капіталу до балансового капіталу	15-50 %	66,5	53,8	51,3	-12,7	-2,5

Таким чином, показники достатності капіталу АТ КБ «Приватбанк» відповідають нормативним значенням, що свідчить про високу забезпеченість власним капіталом і рівень надійності, що знаходиться вище нормативного значення. Розглянемо в таблиці 2.10 показники АТ КБ «Приватбанк», які базуються на структурі зобов'язань.

Таблиця 2.12 – Аналіз показників АТ КБ «Приватбанк», які базуються на структурі зобов'язань за 2019 — 2021 роки

Показники	Нормативне значення	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, тис грн	
					2020/2019	2021/2020
Коефіцієнт розвитку клієнтської бази	15-40 %	66,5	53,8	51,3	-12,7	-2,5
Коефіцієнт співвідношення депозитів строкових та депозитів до запитання	Більше 1, частка од.	37,0	38,0	38,2	1	0,2
Коефіцієнт залежності ресурсної бази від залучених міжбанківських кредитів	Менше 20 %	0,2	0,8	1,4	0,6	0,6
Коефіцієнт співвідношення капіталу та строкових депозитів	Не менше 20 %	48,0	51,2	54,2	3,2	3
Рівень процентної маржі	Більше 5,0 %	6,3	5,6	7,3	-0,7	1,7

Дані таблиці 2.12 показують, що АТ КБ «Приватбанк» в повній мірі виконує дану групу показників.

Найважливішим показником даної групи являється рівень процентної маржі банку, який показує наскільки банк прибутковий та наскільки ефективна його процентна політика).

Зростання процентної маржі банку здійснює позитивний вплив на фінансову безпеку АТ КБ «Приватбанк».

Далі розглянемо в таблиці 2.13 показники якості та структури активів.

Таблиця 2.13 – Аналіз показників якості та структури активів АТ КБ «Приватбанк» за 2019 – 2021 роки

Показники	Нормативне значення	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, тис грн	
					2020/2019	2021/2020
Питома вага проблемних кредитів у чистих активах	Не більше 10 %	88,8	67,7	70	-21,1	2,3
Покриття проблемної заборгованості власним капіталом	Не більше 50 %	43,2	47,3	48,0	4,1	0,7
Коефіцієнт покриття проблемних кредитів створеними резервами	Більше 70 %	78,4	65,2	68,0	-13,2	2,8

Дані таблиці 2.13 показують, що можна побачити, що за досліджуваний період частка проблемних кредитів (NPL) у структурі активів АТ КБ «Приватбанк» складає більше 50%, що негативно позначається на фінансовій безпеці.

Проте проблемні кредити в достатній мірі покриваються власним капіталом.

При цьому, АТ КБ «Приватбанк» за допомогою сформованих резервів не повністю забезпечує покриття проблемних заборгованостей, при зростанні рівня проблемних кредитів.

Розглянемо в таблиці 2.14 динаміку показників виконання АТ КБ «Приватбанк».

Таблиця 2.14 – Динаміка показників виконання нормативів АТ КБ «Приватбанк» за 2019 – 2021 роки

Показники	Нормативне значення	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, тис грн	
					2020/2019	2021/2020
Норматив адекватності регуляторів капіталу (Н2)	Більше 10	17,33	16,18	28,09	-1,15	11,91
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	Більше 20	32,47	68,66	56,7	36,19	-11,96
Норматив поточної ліквідності (Н5)	Більше 40	155,54	99,12	101,2	-56,42	2,08
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	Більше 60	99,76	93,52	92,92	-6,24	-0,6
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	Менше 25	5,7	19,83	9,62	14,13	-10,21
Норматив великих кредитних ризиків	Менше 800	0	0	0	0	0

Дані таблиці 2.14 показує, що за досліджуваний період діяльність АТ КБ «Приватбанк» відповідає нормативам. З метою виявлення рівня фінансової безпеки візьмемо з кожної групи по одному показнику та проведемо таксономічний аналіз.

Таблиця 2.15 – Вихідні дані для таксономічного аналізу інвестиційної привабливості підприємства

Показники	Коефіцієнт надійності	Рівень процентної маржі	Покриття проблемної заборгованості власним капіталом	Норматив адекватності капіталу
2019	21,37	6,3	43,2	17,33
2020	16,0	5,6	47,3	16,18
2021	19,9	7,3	48,0	28,09

Проведемо стандартизацію значень показників, щоб звести одиницю виміру до безрозмірної величини. Таким чином, вирівняємо значення ознак. Таким чином, провівши дані розрахунки знайдемо середнє значення та середнє відхилення за кожним показником X в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16 – Середнє значення та середнє відхилення за кожним показником

Показники	Коефіцієнт надійності	Рівень процентної маржі	Покриття проблемної заборгованості власним капіталом	Норматив адекватності капіталу
Середнє значення	19,090	6,450	46,170	20,530
Середнє відхилення	2,060	0,850	1,980	5,040

Таким чином, отримаємо матрицю стандартних значень У в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17 – Матриця стандартних значень У

Показники	Коефіцієнт надійності	Рівень процентної маржі	Покриття проблемної заборгованості власним капіталом	Норматив адекватності капіталу
2019	1,11	-0,2	-1,5	-0,63
2020	-1,50	-1,0	0,6	-0,9
2021	0,4	1	0,9	1,50
Zo max	1,11	1	0,9	1,5

Після стандартизації значень проведемо диференціацію ознак, тобто вплив кожного показника на рівень розвитку об'єкта (фінансової безпеки).

Таблиця 2.18–Матриця диференціації ознак

Показники	Коефіцієнт надійності	Рівень процентної маржі	Покриття проблемної заборгованості власним капіталом	Норматив адекватності капіталу
2019	0,00	1,38	5,76	4,56
2020	6,81	4,00	0,11	5,58
2021	0,51	0,00	0,00	0,00

Після розподілу ознак на стимулюючі та дестимулюючі на основі елементів матриці сформулюємо вектор—еталон та відстань між точкою одиницею та точкою вектору еталону C_{io} .

$$C_{io2019} = \sqrt{11,72} = 3,42$$

$$C_{io2020} = \sqrt{16,5} = 4,06$$

$$C_{io2021} = \sqrt{0,51} = 0,72$$

$$C_{io.cep.} = (3,42 + 4,06 + 0,72) / 3 = 2,73$$

$$(\text{Cio-average})^2_{2019} = (3,42 - 2,73)^2 = 0,47$$

$$(\text{Cio-average})^2_{2020} = (4,06 - 2,73)^2 = 1,77$$

$$(\text{Cio-average})^2_{2021} = (0,72 - 2,73)^2 = 4,07$$

$$\text{Cio}_{\text{сум.}} = 0,47 + 1,77 + 4,07 = 6,3$$

$$Q = \sqrt{6,3} = 2,51$$

Розрахуємо коефіцієнт таксономії за роками: $K_i = 2,73 + 3 \cdot 2,51 = 10,27$

Отримана відстань служить початковим елементом для розрахунку показника таксономії: $K_i = 1 - d_i$;

$$d_{2019} = 3,42 / 10,27 = 0,33$$

$$d_{2020} = 4,06 / 10,27 = 0,40$$

$$d_{2021} = 0,72 / 10,27 = 0,07$$

Таким чином, показник таксономії становить:

$$K_{2018} = 1 - 0,33 = 0,67$$

$$K_{2019} = 1 - 0,40 = 0,60$$

$$K_{2020} = 1 - 0,07 = 0,93$$

Відобразимо отримане значення інтегрального показника за досліджуваній період на рисунку 2.5.

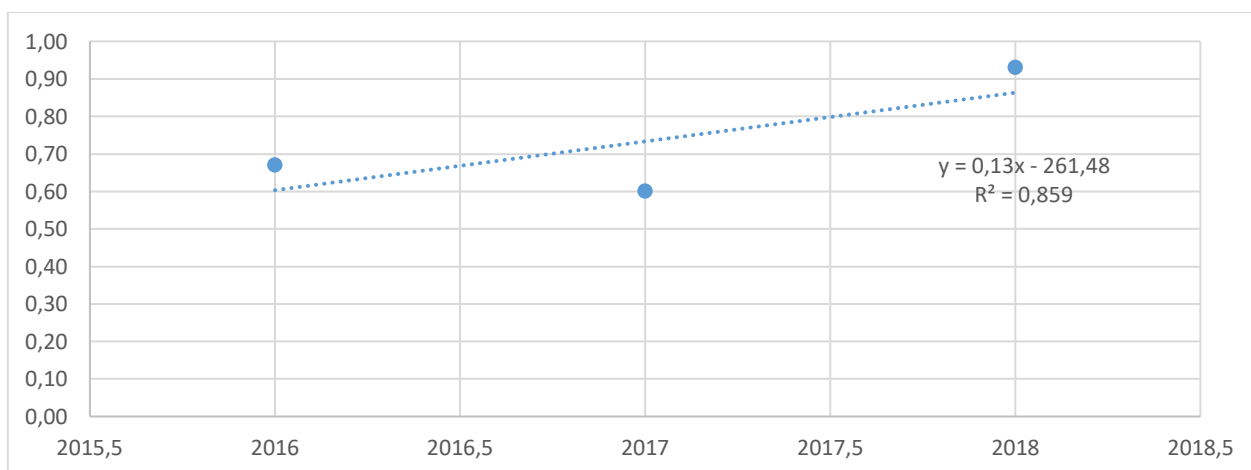

Рисунок 2.5— Інтегральний показник фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк» за 2019 — 2021 роки

Слід зазначити, що коефіцієнт таксономії збільшився протягом аналізованого періоду. Чим більше показник наближається до одиниці, тим

вище рівень фінансової безпеки банку та кращий фінансовий стан. Як показано на рисунку 2.4, значення показника у 2021 році тримається на найвищому рівні.

Таке явище є позитивним, так як свідчить про те, що банк працює над фінансовою безпекою у стратегічному напрямку.

Представимо на рисунку 2.6 переліку планових стратегічних проблем та альтернатив розвитку для АТ КБ «Приватбанк».

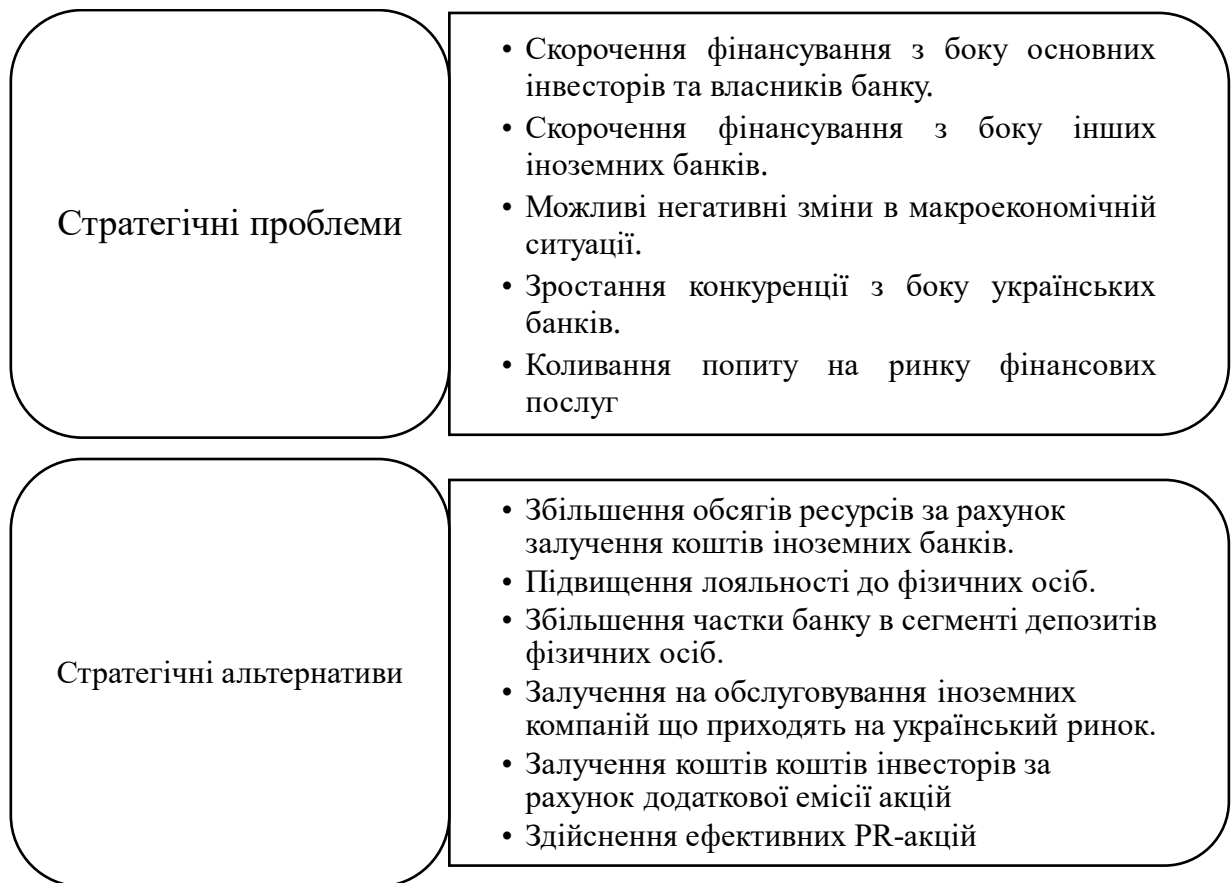

Рисунок 2.6 – Стратегічні проблеми та альтернативи АТ КБ «Приватбанк»

Маючи статус надійного банку, АТ КБ «Приватбанк» прагне бути уособленням стабільності, впевненості та динамічного розвитку, національним надбанням держави та символом її респектабельності. Сьогодні послугами банку користуються всі категорії населення, що зумовлює провідну позицію банку на ринку роздрібних банківських послуг України.

Висновки до другого розділу

Оцінку фінансової безпеки здійснювали на прикладі АТ КБ «Приватбанк», який є одним з найбільших комерційних банків України. Аналіз діяльності показав, що активи банку протягом досліджуваного періоду зростають.

В структурі активів найбільшу питому вагу займають інвестиційні папери та кредити клієнтам. В структурі зобов'язань переважають кошти клієнтів, які мали тенденцію до зростання, що свідчить про підвищення довіри до банку зі сторони населення. Аналіз фінансового результату банку показав, що вони мали тенденцію до зростання. Чистий прибуток банку збільшився у 2021 році на 10748 тис грн

Оцінка ризиків фінансової безпеки показала, що найбільше на рівень фінансової безпеки впливають фінансові ризики. Основним фінансовим ризиком для АТ КБ «Приватбанк» є кредитним, враховуючи той факт, що він є головним регулятором прибутковості банку. Аналіз управління кредитним ризиком свідчить, що банк використовує для оцінки позичальника бальну оцінку, встановлює ліміту, постійно їх переглядає.

Оцінка рівня фінансової безпеки поповодилась за допомогою таксономічного аналізу на основі ряду показників, які обрано з основних нормативів. Розрахунок інтегрального показника рівня фінансової безпеки показав, що у 2021 році банк мав найвище значення показника 0,93, що свідчить про високий рівень фінансової безпеки банку.

З Удосконалення механізму забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»

3.1 Зарубіжний досвід забезпечення фінансової безпеки банку

Щодо забезпечення фінансової безпеки давно ведуться активні дискусії на національних рівнях, різних міжнародних форумах тощо. Всі ці обговорення спрямовані, так чи інакше, на запобігання провалу кредитних організацій та/або стримування фінансових криз. У цьому сенсі наукові дискусії сприяють покращення систем фінансової безпеки у ширшому сенсі, оскільки вони служать для захисту фінансової системи від різноманітних шоків. Виділимо головні антикризові заходи, які найчастіше застосовуються у світовій практиці (рисунок 3.1):

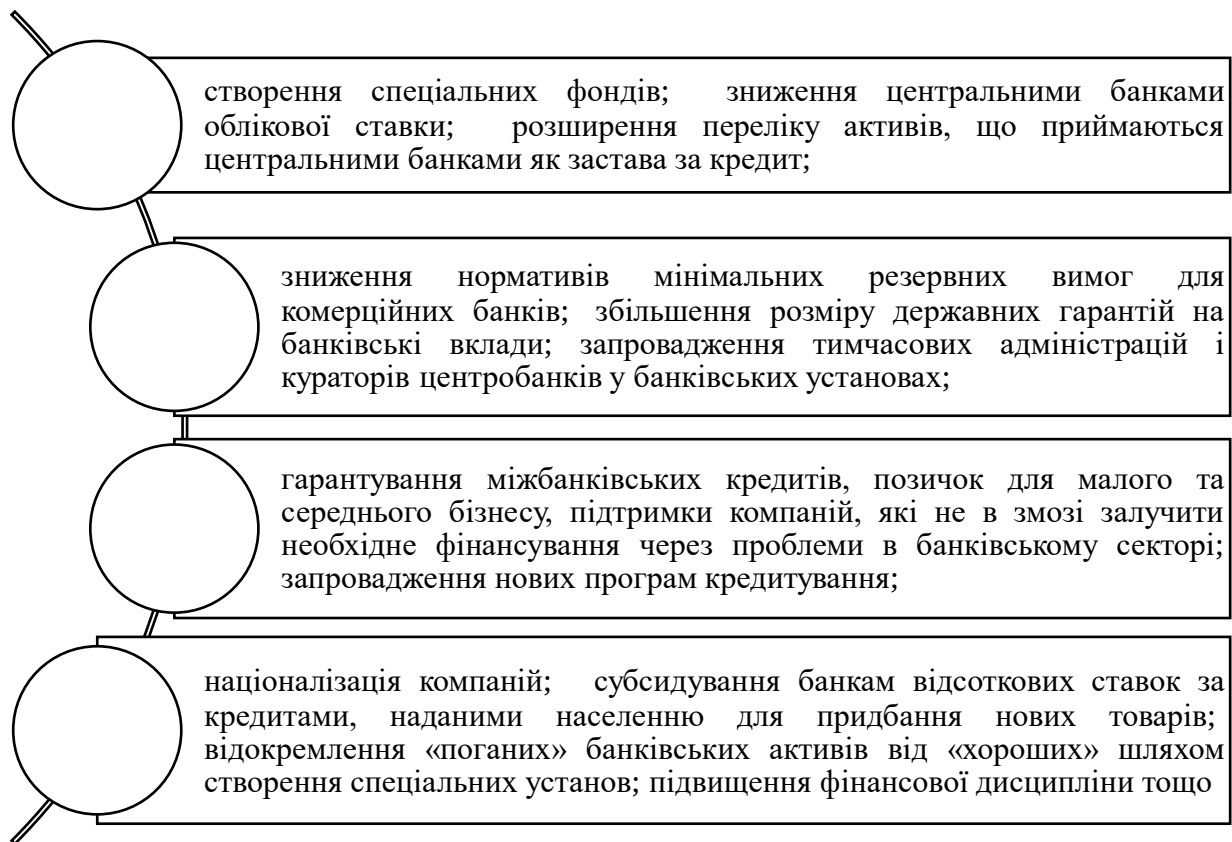

Рисунок 3.1 – Антикризові заходи в світовій практиці

Важливе місце в управлінні фінансовою безпеки банківських установ належить державному регулюванню. Варто відзначити досвід відповідного регулювання Європейського Союзу (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – Державне антикризове регулювання банківського сектору країн ЄС

№	Заходи	Країна
1	Надання державних гарантій за депозитами	Німеччина, Великобританія
2	Гарантування міжбанківських кредитів	Греція, Великобританія, Франція
3	Підвищення фінансової дисципліни	країни Балтії
4	Створення спеціальних фондів	Німеччина, Іспанія
5	Зниження облікової ставки	країни ЄС
6	Націоналізація банків	Португалія
7	100% гарантування вкладів населення	Австрія

Сучасний комплекс інструментів Європейського центрального банку, який він використовує для рефінансування комерційних банків, загалом охоплює так звані постійно діючі кредитні і депозитні механізми, які дають змогу впливати на ліквідність банківських установ країн ЄС (рисунок 3.2).

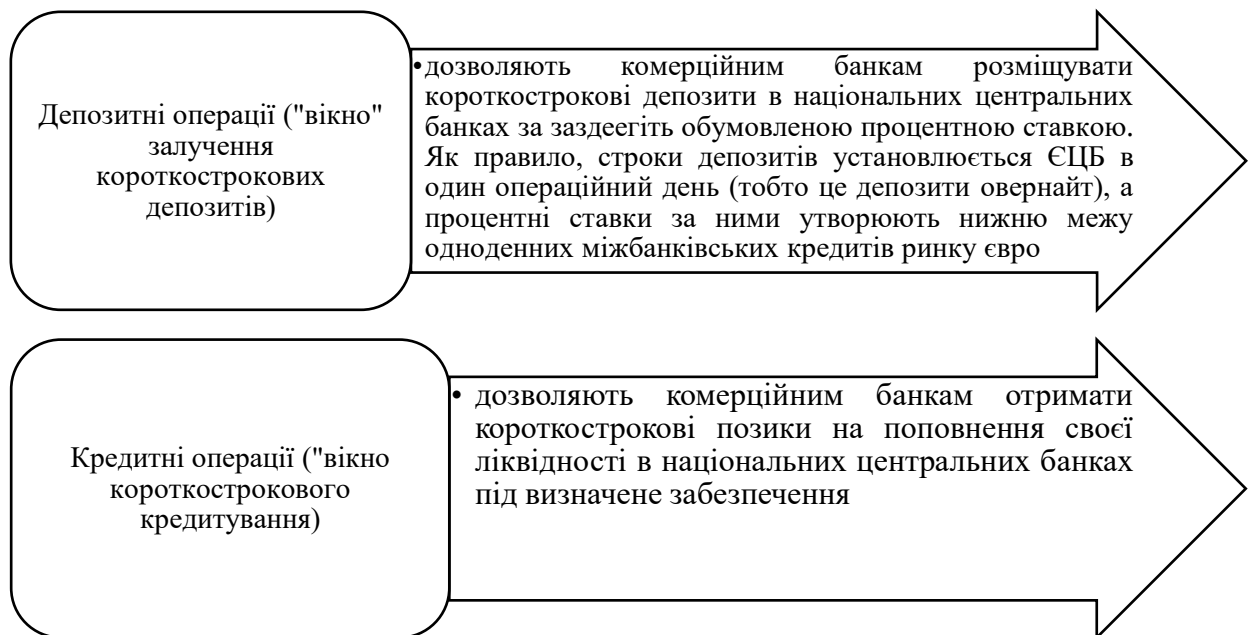

Рисунок 3.2 – Інструменти Європейського центрального банку для рефінансування банків

В умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, на шлях яких стала Україна, необхідно умовою вступу до Європейського Союзу є застосування основних правил щодо реструктуризації банків у країнах ЄС.

Можна виділити дві головні моделі державного регулювання банківських установ через певні органи держави (рисунок 3.3).

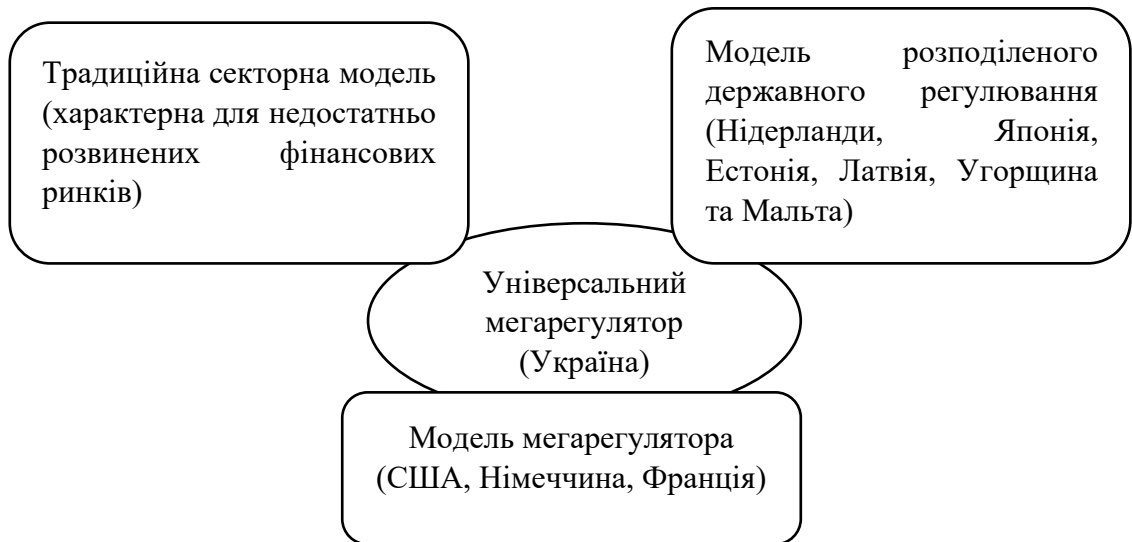

Рисунок 3.3 Особливості моделей державного регулювання банківських установ

Таким чином, для ефективного розвитку банківської системи України, особливо в умовах світової фінансової кризи, потрібно розробити модель універсального мегарегулятора, який повинен приймати об'єктивні, раціональні рішення та прогнозувати їх наслідки.

Система управління банківською стабільністю у США є однією з найрозвиненіших у світі [23].

Прикладом її практичного функціонування в сучасних умовах та яскравою ілюстрацією застосовуваних американськими регуляторами методів управління та оцінки ризиків є виконання в 2009р. так званої Наглядової програми оцінки капіталу (Supervisory Capital Assessment Program, SCAP).

Ця програма, по суті, була однією з елементів стратегії управління ризиками наростаючих кризових явищ в американському фінансовому секторі. Її метою була оцінка необхідних обсягів збільшення капіталу та/або

доцільності виконання коригування його структури найбільшими банківськими інститутами США у разі можливих різких несприятливих змін у кон'юнктурі фінансових ринків [7].

Відповідно до правил SCAP 19 найбільших банківських холдингових компаній (Bank Holding Company, ВНС) США, що представляють собою структури, що контролюють як мінімум одну банківську організацію, були зобов'язані провести стрес—тестування відповідно до встановлених регуляторів умов. Участь в програмі було обов'язковим для всіх банківських ВНС, чий капітал станом на кінець грудня 2008р. становив понад 100 млрд дол. США.

Таким чином, було забезпечено включення до області тестування організацій, які займали самі серйозні позиції на ринку банківських послуг та частку яких припадало 2/3 активів і більше половини позик банківського сектора США.

Слід зазначити, що заявленою метою кампанії було саме прогнозування та оцінка втрат від потенційно можливих несприятливих подій, а не перевірка поточного фінансового стану та життєздатності банківських установ. Таким чином, SCAP являла собою у чистому вигляді проект з реалізації конкретних завдань банківського ризик—менеджменту.

Стрес—тестування являло собою дослідження за методом «що якщо» відповідно із двома запропонованими сценаріями зміни кон'юнктури:

1) «базовим» сценарієм, параметри якого були визначені відповідно до припущень, що містяться в трьох публікаціях (Consensus Forecasts компанії ConsensusEconomics, Blue Chips Economic Indicators видавництва Aspen Publishers та Survey of Professional Forecasters Федерального резервного банку (Філадельфії) [5];

2) «несприятливим» сценарієм, розробленим банківськими регуляторами з урахуванням більш важкої та затяжної рецесії (порівняно із ситуацією, що передбачається банківськими аналітиками).

За формою SCAP являла собою багатофакторний сценарний стрес —тест і була близька до аналогічних досліджень, які проводили банківські організації у повсякденній практиці управління ризиками. Однак, по суті, вона була проектом абсолютно іншого рівня, що дозволяє дати вичерпну та всебічну оцінку одночасно широкому колу системоутворюючих кредитних організацій (з використанням єдиних прогностичних даних та єдиної методології).

Цінність програми SCAP, як приклад реалізації сучасного підходу до здійснення управління ризиками банківської діяльності на рівні банківської системи в цілому, перш за все, полягає у двох її характерних рисах.

По — перше, в рамках SCAP можна спостерігати, яким чином може бути здійснено на практиці принцип ефективної взаємодії державних регуляторів та окремих банківських інститутів для вирішення завдань ризик — менеджменту. При цьому, основою такої взаємодії стає, по суті, не механічний поділ рівнів відповідальності між відповідними його учасниками, а заснований на розвинених двосторонніх зв'язках тісне співробітництво щодо спільної реалізації комплексного аналітичного проекту.

Ця риса реалізується і в способі організації передачі інформації між суб'єктами нагляду та наглядовими органами, що передбачає можливість зворотного зв'язку, уточнення та конкретизації даних, а також у рекомендаційному характері регулятором значень та параметрів для проведення аналізу з можливістю їх гнучкої настройки (при необхідному обґрунтуванні) під реалії діяльності конкретного банківського інституту.

По — друге, SCAP є проектом, який спеціально розроблений та реалізований для вирішення завдань з оцінки та управління ризиками банківської системи у конкретній кризовій ситуації.

Іншими словами, банківський регулятор у даному разі виступає не як пасивний спостерігач, відстежуючий заздалегідь визначений стандартний для всіх ситуацій набір фінансових показників, а як головний учасник, який

оперативно розробляє та застосовує екстрені, позапланові механізми прогнозування.

Поряд з американською системою банківського ризик — менеджменту однієї з найбільш досконалих систем управління ризиками банківською діяльністю, серед функціонуючих нині в рамках розвинених банківських ринків, є банківська система ризик — менеджменту у Великій Британії. Крім традиційних інструментів моніторингу ключових показників банківської галузі британським регулятором накопичено досить суттєвий досвід взаємодії з іншими національними фінансовими регуляторами та учасниками фінансового ринку (цей досвід є цілком гідним об'єктом для дослідження). Цілями такої взаємодії є організація та перевірка систем управління ризиками небезпечних ситуацій у разі реалізації різного роду непередбачуваних екстрених подій. Результати відповідних досліджень публікуються у звітах про проведення загальноринкових перевірок (Market — wide Exercises, MWEs) [8].

Дані заходи є масштабне тестування можливості широкого кола фінансових інститутів, у тому числі банківських установ, підтримувати безперервність їх діяльності у разі реалізації екстремальних ризиків, засноване на моделюванні бізнес — процесів у відповідних екстрених умовах розробленим сценарієм.

Контрциклічні макропруденційні заходи, які вживаються в деяких країнах для обмеження зростання кредитування, також сприяли стримуванню негативних зовнішніх факторів кредитної кризи. Тим не менш, розумна внутрішня політика не завжди може бути достатньою, щоб запобігти кризі та забезпечити фінансову безпеку кредитних організацій. Крім того, раптові економічні коригування можуть негативно позначитися на довгостроковому зростанні або можуть негативно впливати на деякі категорії населення.

Розглянуті приклади з практики управління ризиками банківської діяльності США та Великобританії ілюструють створені та застосовувані

регуляторами механізми управління ризиками двох видів: фінансовими ризиками та подієвими ризиками відповідно.

3.2 Рекомендації щодо удосконалення механізму фінансової безпеки банку і урахуванням зарубіжного досвіду

Після проведеного аналізу діяльності банку АТ КБ «Приватбанк», можна сказати, що рівень фінансової безпеки стабільний. Критерії та показники дозволяють оцінити економічну безпеку перебувають на достатньому рівні. Однак для підтримки ефективного функціонування банку необхідно не тільки боротися з уже наявними загрозами, але й передбачати їх наступ. Головна мета фінансової безпеки комерційного банку – забезпечення його стійкого та максимально ефективного функціонування в реальних умовах, створення високого потенціалу розвитку та зростання в майбутньому. Отже, для правильної побудови діяльності банку та підвищення рівня економічної безпеки необхідно розробляти довгострокову стратегію [33].

Залежно від складу та специфіки загроз необхідно розробити стратегію економічної безпеки, яка може бути орієнтована як на подолання наслідків виниклих загроз або банківських ризиків, так і на запобігання виникненню можливих загроз. Тобто стратегія повинна містити в собі елементи випереджувального, превентивного характеру, а може бути побудована на позиції подолання подій, що відбулися.

Таким чином, для забезпечення ефективності управління безпекою необхідно побудувати стратегію економічної безпеки як цілісної системи. Стратегія забезпечення економічної безпеки комерційного банку може мати одну з трьох концепцій.

Варіант 1. Стратегія превентивної протидії. Ця стратегія є логічним наслідком раніше обраної банком стратегії зростання. Вона передбачає можливість використання службою безпеки найактивніших методів профілактики та протидії можливим загрозам. Основним критерієм вибору є максимальна ефективність того чи іншого методу. При реалізації стратегії, що розглядається, допускаються, зокрема, банківський шпигунство, не завжди легітимні методи контролю над лояльністю власного персоналу тощо.

Переваги застосування стратегії управління економічною безпекою комерційного банку:

- можливість ефективного вирішення виникаючих у банку проблем, пов'язаних із забезпеченням власної безпеки, практично без участі держави;
- забезпечення пріоритету методів профілактичного протидії потенційним загрозам;
- можливість забезпечення ефективної підтримки інших напрямів внутрішньобанківського менеджменту, в першу чергу, маркетингу та управління персоналом. Недоліки стратегії управління економічною безпекою комерційного банку: висока ймовірність адекватної відповіді з боку постраждалих від подібної політики конкурентів; потенційні проблеми з правоохоронними, судовими та наглядовими органами; необхідність вищого рівня ресурсної підтримки – фінансової, кадрової, матеріально — технічної бази.

Варіант 2. Стратегія пасивного участі. Дана стратегія є логічним наслідком стратегії скорочення і пасивної конкурентної стратегії, що впливає з неї. Вона передбачає пріоритетну орієнтацію банку на захист з боку держави в лиці правоохоронних і судових органів. Це дозволяє різко обмежити функції власної служби безпеки, зберігши в її інструментарії лише мінімально необхідну номенклатуру методів профілактики і відображення потенційних загроз.

Варіант 3. Стратегія запобігання потенційним загрозам. Дана стратегія є логічним наслідком стратегії обмеженого зростання і випливає з неї наступальної конкурентної стратегії. Вона передбачає можливість використання службою безпеки всього комплексу легітимних методів профілактики та відображення потенційних загроз.

У порядку виключення допускається використання і не повністю легітимних методів, але лише щодо тих конкурентів або інших джерел загроз, які першими застосували подібні методи проти конкретного банку.

Варіант є компромісом між першою і другою стратегіями, пом'якшуючи їх радикальні недоліки. У сучасних умовах застосовується більшістю кредитно — фінансових організацій. Банку необхідно створити довгострокову стратегію, в якій будуть зазначені цілі, завдання, рішення та заходи, спрямовані на забезпечення прийнятного рівня безпеки банку. Також банку запропоновано три варіанти стратегії, з яких потрібно вибрати найбільш підходящу. І тільки професійна стратегія здатна в найближчій перспективі змінити ситуацію на краще і підвищити ефективність функціонування комерційних банків. За підсумками проведених розрахунків керівництву комерційного банку необхідно вжити комплекс заходів, які допоможуть знизити рівень загроз економічної безпеки та зберегти капітал:

- Необхідно враховувати лише реальні загрози, тобто. Підтверджені результатами ґрунтового аналізу як економічних, так і правових сфер відповідних операцій;

- Адміністративні органи комерційного банку повинні проводити постійне відстеження загроз, підвищувати результативність роботи внутрішнього контролю, при цьому не допускаючи прийняття невиправданих рішень, а також необхідно скоротити адміністративно — управлінські витрати;

- Також потрібно застосовувати рекомендації Базельського комітету з

питань банківського нагляду, для якіснішого контролю за загрозами безпеки банку, для цього можна використовувати сучасні метод регулювання загроз економічній безпеці, що реалізуються на міжнародному банківському ринку;

— Для справедливої оцінки економічного стану формуються обов'язкові резерви, необхідні для покриття можливих втрат, розмір, визначений вимогами НБУ;

— Необхідно підвищувати рівень доступності інформації для клієнтів, партнерів та державних органів, а саме звітності та інформації про поточної діяльності банку. Проведене оцінювання рівня економічної безпеки АТ КБ «Приватбанк» актуалізує потребу розробки стратегій, які несуть безпеку — орієнтований характер і відповідають перспективам розвитку банківського бізнесу в Україні (рисунок 3.4).

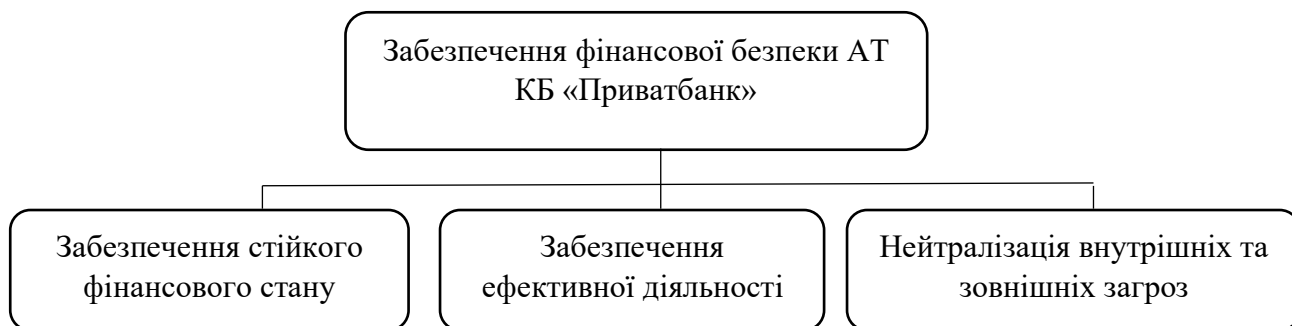
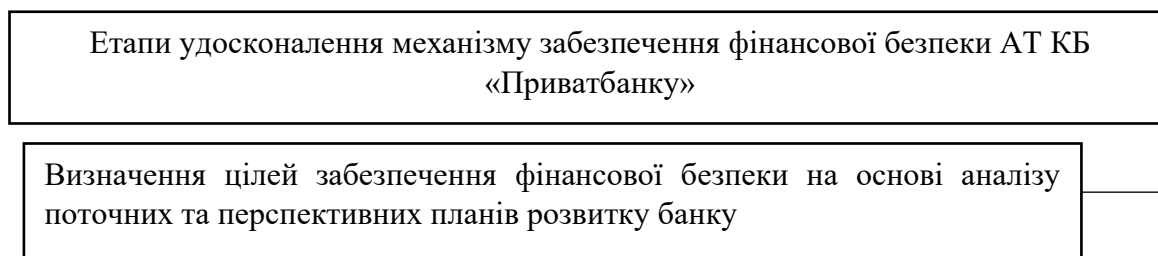

Рисунок 3.4 — «Дерево цілей» стратегії забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»

В результаті проведеного дослідження нами було сформовано етапи механізму забезпечення фінансової безпеки банку. Представлений механізм забезпечення фінансової безпеки банку допоможе АТ КБ «Приватбанк» оцінювати інтенсивність впливу дестабілізуючих чинників на рівень фінансової безпеки з метою спрямування їх економічного розвитку на безпечний рівень внутрішнього та зовнішнього середовища (рисунок 3.5).

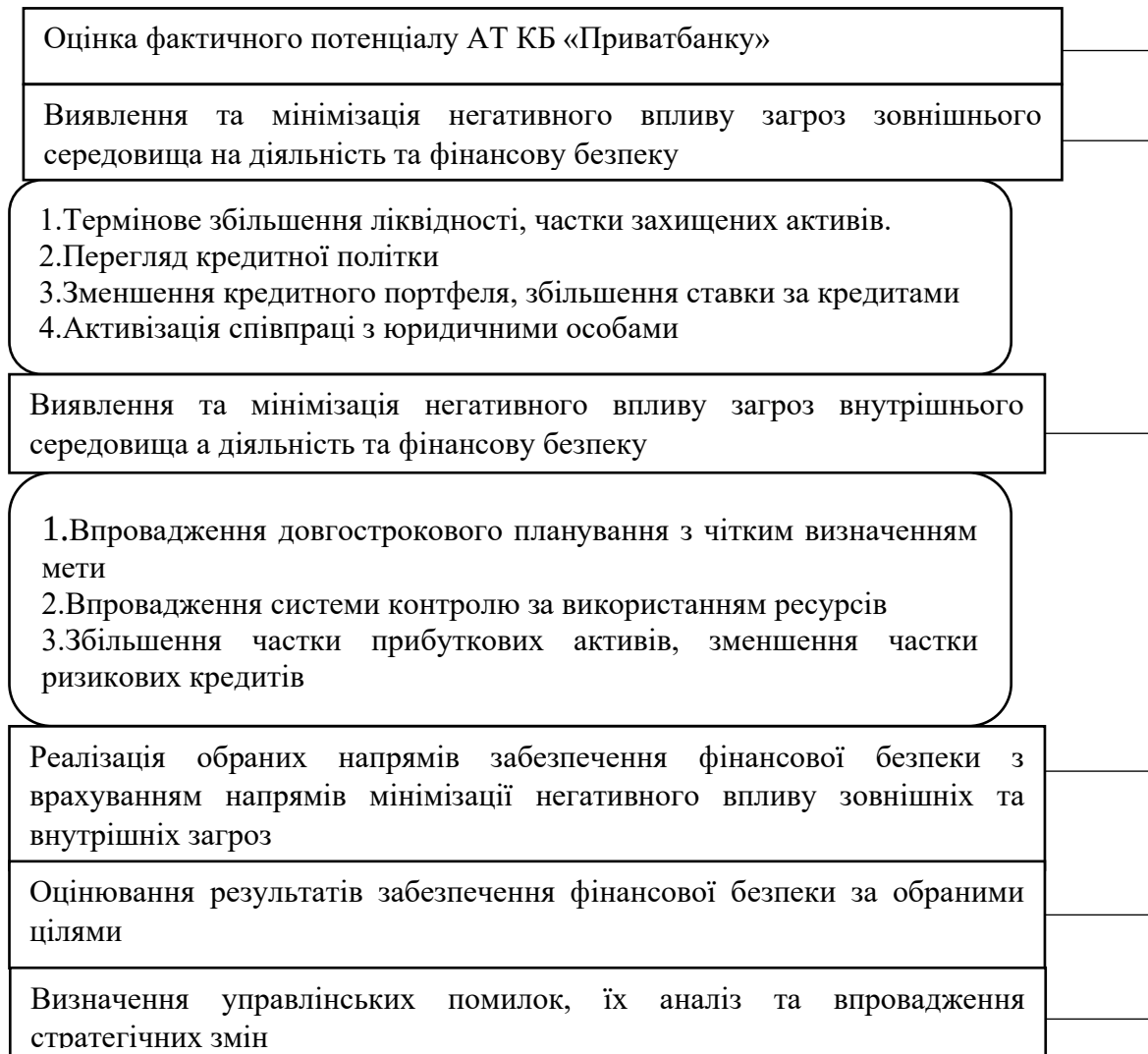

Рисунок 3.5– Етапи механізму забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»

На основі запропонованих етапів механізму забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк» з врахування впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, можемо прослідкувати всі можливі варіанти використання сильних сторін і можливостей в розробці стратегій забезпечення фінансової стійкості банку, а також виокремити чинники впливу на діяльність банку.

Для забезпечення фінансової стійкості Банку особлива увага буде приділятися вдосконаленню системи управління ризиками. Планується впровадження положень Політики з управління ризиками в АТ КБ

«Приватбанк» для організації стійкого процесу виявлення, оцінки та управління ризиками. В рамках вдосконалення системи управління ризиками Банку планується:

1 Розробка та впровадження методології консолідованої кількісної оцінки прийнятих ризиків для визначення економічного капіталу, необхідного для покриття можливих втрат;

2 Підвищення обізнаності органів управління про прийняті ризики;

3 Розробка системи ключових індикаторів для істотних ризиків;

4 Розробка і впровадження процесу встановлення «ризик — апетиту» і контролю його дотримання;

5 Розвиток інформаційних систем, що забезпечують управління ризиками.

У АТ КБ «Приватбанк» планується подальший рух в сторону централізованої системи управління ризиками, заснованої на єдиних підходах.

У зв'язку з цим планується:

— реорганізація процесу управління ризиками АТ КБ «Приватбанк» з урахуванням вимог Політики з управління ризиками в АТ КБ «Приватбанк»

— розробка і впровадження стандартів управління окремими видами ризиків АТ КБ «Приватбанк»

— встановлення «ризик — апетиту» і контроль його дотримання в АТ КБ «Приватбанк», а також поширення використовуваного підходу на всіх її учасників;

— розробка методології розрахунку економічного капіталу для АТ КБ «Приватбанк» в цілому.

У сфері автоматизації управління ризиками Банк планує протягом найближчих декількох років розробити і впровадити сучасні програмні комплекси з управління активами і пасивами, моделювання та агрегації кредитних ризиків, інтегрованої оцінки ризиків.

Побудова сучасної системи управління ризиками, що відповідає обсягом і різноманіттю операцій Банку і його дочірніх організацій, буде сприяти динамічному і стійкому розвитку Банку.

Система стрес—тестування банку — сукупність інструментів, що дозволяють оцінювати можливу ступінь впливу на Банк негативних змін зовнішнього і / або внутрішнього середовища в рамках модельних сценаріїв, а також процедур, що визначають порядок і періодичність формування і поширення звітів про результати стрес —тестування.

АТ КБ «Приватбанк» використовує систему стрес —тестування, але вона потребує удосконалення, так як здійснюється більш формально та лише по окремим ризикам окремим спеціалістом.

Необхідно створити окремий відділ управління ризиками та стрес —тестування. Основною метою стрес —тестування є моделювання малоймовірних, але можливих несприятливих змін, оцінка яких лежить за рамками бізнес — планування діяльності банку. В рамках окремих розроблених сценаріїв враховуються як окремі локальні шоківі події, що мали місце в діяльності АТ КБ «Приватбанк» або ряду інших банків, так і несприятливі макроекономічні зміни, засновані на макроекономічних прогнозах зовнішніх організацій, сценарних розрахунках спеціальних внутрішніх структурних підрозділів банку, а також історичних даних криз.

До задач даної служби має бути включено:

- оцінка стійкості банку до негативних тенденцій і стресових явищ;
- оцінка значущих для банку ризиків в умови стресу;
- оцінка потреби банку в додатковому капіталі та ліквідності, а також аналіз дотримання обов'язкових нормативів НБУ та інших пруденційних обмежень, рівня достатності економічного капіталу, фінансового результату і інших показників діяльності банку в умовах стресу;
- розширення показників, які підлягають стрес —тестуванню;
- проведення щомісячного стрес —тестування;

— використання результатів стрес —тестування в процесі прийняття управлінських рішень[18].

Крім того в АТ КБ «Приватбанк» відсутня превентивна стратегія управління ризику. Таким чином вважаємо необхідним її впровадження в систему управління ризиками банку.

Існуючі статистичні моделі превентивної стратегії (далі ПС), активно застосовуються наглядовими органами, які використовують математичний апарат для завчасного визначення банків зі зростаючим рівнем ризику, прогнозування банкрутства і тощо.[7].

Представимо на рисунку 3.6. механізм заходів на попередження кризових явищ банку.

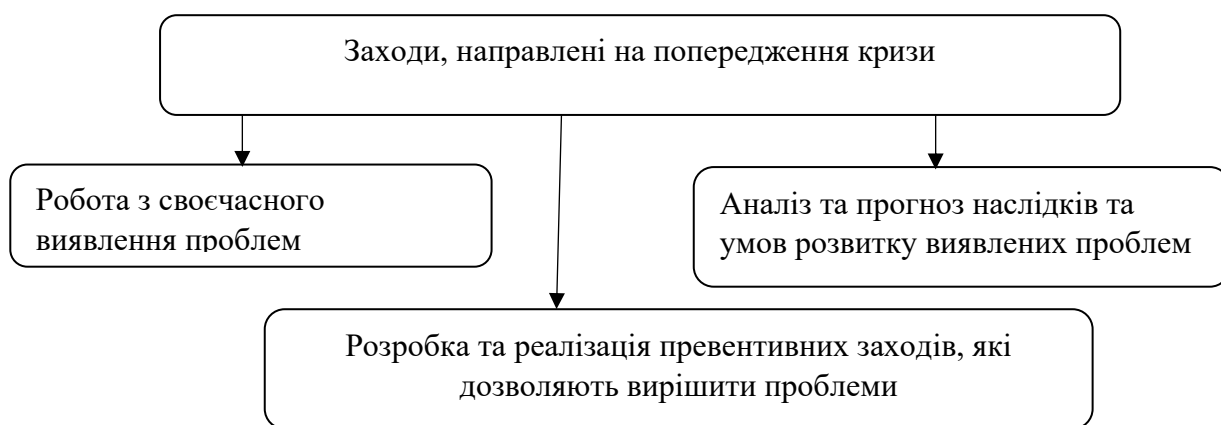

Рисунок 3.6 – Заходи, направлені на попередження кризи банку

Таким чином, дані рисунку 3.6. свідчать, що основні заходи з попередження кризи є заходами превентивної стратегії банку.

Вхідними параметрами для цих моделі є фіксовані показники розвитку банківської системи та окремого банку, які можуть бути з достатнім ступенем вірогідності оцінені. В існуючих моделях практично не враховуються непрямі показники: якість управління, оцінка ризиків, внутрішнього контролю, конкурентоздатність і вплив зовнішніх чинників.

Тому існуючі системи лише подають сигнал про можливість настання кризової ситуації, ніяк не показуючи, наскільки стійкою виявиться банківська система або окремих банків до зміни зовнішніх умов.

Розглянемо на рисунку 3.7. основні превентивні методи попередження кризи, які доцільно застосовувати як АТ КБ «Приватбанк» так і іншим банкам України.

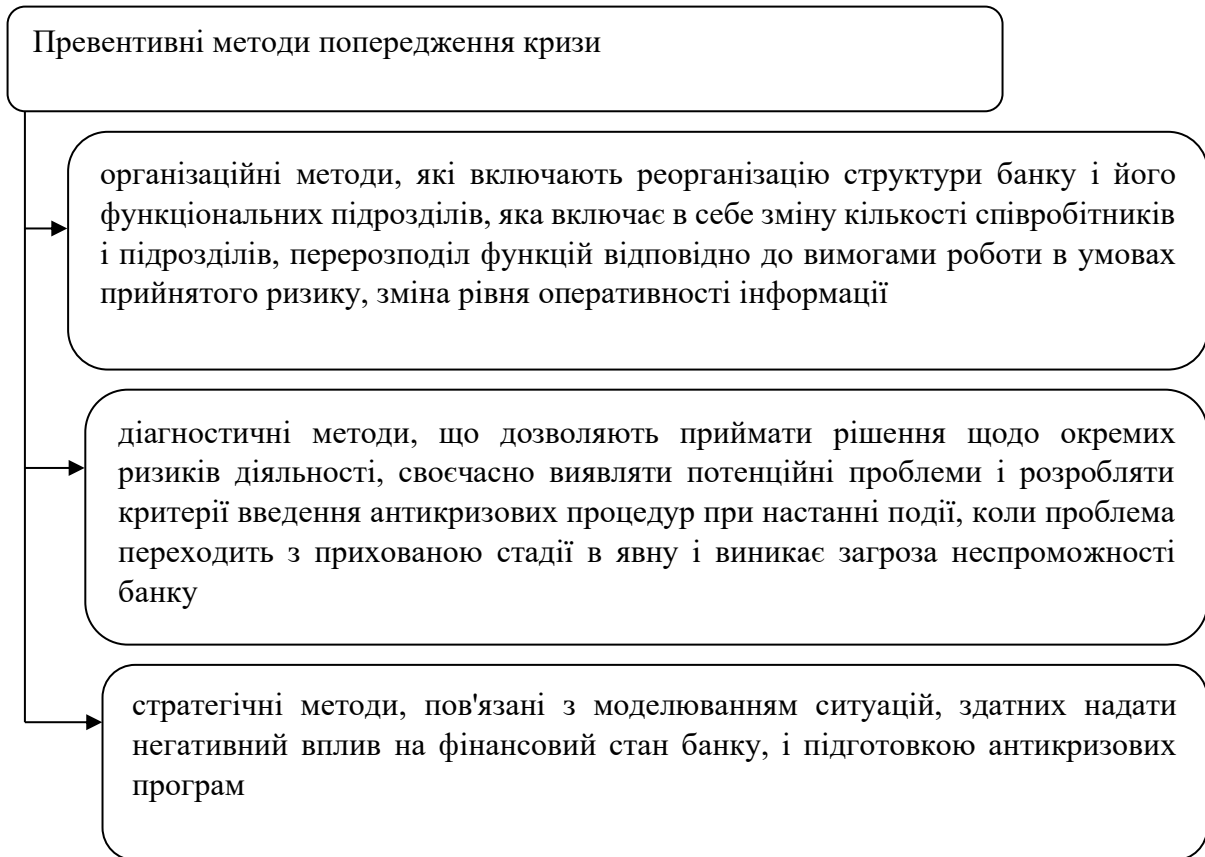

Рисунок 3.7– Превентивні методи попередження кризи

Система раннього попередження криз являє собою складну систему з кількох ланок. Вироблення критеріїв оцінки ефективності роботи ПС і її складових є одним з головних завдань, вирішення яких дозволяє визначити її відповідність поставленим цілям.

Недоліки в роботі системи проявляються в вигляді сигналів помилкової тривоги, відсутності застережень щодо подією криз (пропуски криз), невірної ідентифікації загроз і неможливості прогнозування наслідків настання тієї чи

іншої події тощо., тому необхідний постійний моніторинг і оцінка ефективності роботи кожної ланки і всієї системи в цілому.

Пропонована система раннього попередження криз і виділені заходи щодо вдосконалення чинного механізму функціонування кредитної системи дозволять знизити ризики та підвищити стійкість банківської системи, її адаптацію до зовнішніх умов.

Таким чином, на основі виявлених проблем в системі ризик — менеджменту АТ КБ «Приватбанк» було запропоновано вжити наступні заходи: розробити та впровадити методології консолідованої кількісної оцінки прийнятих ризиків для визначення економічного капіталу, який необхідний для покриття можливих втрат; підвищити обізнаність органів управління щодо прийняття ризиків; визначити ключові індикатори для суттєвих ризиків; розробити і впровадити процес встановлення «ризик — апетиту» і контролювати його дотримання; підвищити рівень автоматизації ризик — менеджменту.

Крім того, основну увагу потрібно звернути на превентивні заходи, адже ризики простіше попередити на ранньому етапі, ніж потім нейтралізувати.

У зв'язку з цим у рамках заходів, спрямованих на вдосконалення системи управління кредитним ризиком АТ КБ «Приватбанк» пропонується впровадити індикатор прогностичної оцінки фінансового стану підприємства (смуги Боллінджера) – цей захід спрямований на зниження рівня кредитного ризику за кредитами юридичних.

Зміна умов діяльності позичальника змінює рівень його кредитного ризику, що потребує внесення змін до оцінки кредитного портфеля банку. Періодичний моніторинг рівня кредитного ризику по портфелю в цілому необхідний як при видачі нових кредитів, так і протягом періоду до настання терміну виконання зобов'язань позичальника у зв'язку з тим, що рівень ризику

залежить від фінансового становища позичальника, дії цінових чинників, зміни ситуації ринку різних товарів тощо.

Моніторинг кредитних ризиків та кредитна ревізія є важливими компонентами процесу управління кредитним ризиком.

Служба внутрішнього контролю відповідає за створення системи перевірок, регулювання та оцінки банківських ризиків з метою мінімізації втрат, що виникають у процесі банківської діяльності; ухвалення ефективних управлінських рішень.

Істотною умовою розвитку та підвищення ефективності систем внутрішнього контролю є повноцінна реалізація принципів, що впливають із статусу банків як комерційних організацій, незалежних у здійсненні своєї оперативної діяльності.

Засобом реалізації моніторингу є періодичний аналіз фінансових даних про діяльність позичальника.

3.3 Шляхи зменшення проблемних заборгованостей комерційного банку

При дослідженні різного інструментарію технічного аналізу найбільше переважним є індикатор – смуги Боллінджера (BB) – визначення перспектив зміни фінансового стану позичальника.

Далі було б доцільно провести дослідження його змісту та інтерпретацію одержаних результатів для оцінки фінансового стану підприємства у перспективі його розвитку.

Дані індикатора відображають найімовірніший діапазон зміни інтегрального показника фінансового стану підприємства, положення інтегрального показника та його відхилення від чинного тренду. У цьому

випадку тренд є ковзну середню, знайдену на основі розрахункових значень інтегрального показника фінансового стану підприємства.

Ширина смуги діапазону зміни інтегрального показника пропорційна середньоквадратичному відхиленню від ковзної середньої за аналізований період часу.

Відстань між межами смуг Боллінджера визначається числом стандартних відхилень від простої ковзної середньої.

Стандартне відхилення — міра розкиду випадкових величин від середнього значення, що дорівнює квадратному кореню з дисперсії.

Смути Боллінджера самі коригують свою ширину, оскільки значення стандартного відхилення залежить від волатильності: якщо величина інтегрального показника має розкид, то збільшується, а зменшується коли фінансове становище підприємства стійкіше і незмінно.

Перетин меж смуг Боллінджера оцінюється неоднозначно. Наприклад, пробивання верхньої лінії свідчить про різке поліпшення фінансового стану підприємства, в основному, за рахунок виникнення нових додаткових джерел фінансування, про зростання акціонерного (статутного) капіталу, висновку вигідні довгострокові контракти, що сприяє стрімкому збільшенню обсягу продажу.

А перетин нижньої межі смуги Боллінджера, навпаки, свідчить про різке погіршення фінансового стану підприємства, дослідження причин яких завдання менеджера банку.

Смути Боллінджера складаються із трьох ліній. Середня лінія (ML) — це звичайне ковзне середнє, яке складається із значень інтегрального показника фінансового стану підприємства:

$$ML = \sum_{i=1}^n I\phi_i \quad (3.1)$$

де n — кількість розрахункових періодів; $I\phi$ — інтегральний показник фінансового стану підприємства, який розраховується як сукупність основних

показників фінансового стану підприємства (K1–K10), а також їх ваги, отриманих експертним шляхом.

Як правило, юридичні особи повинні надавати в банк на щомісячній основі фінансову звітність, так як це є однією з умов кредитування корпоративних клієнтів. Виходячи з цього, для того, щоб вийти найбільш об'єктивний результат аналізу необхідно використати три періоди ($n = 3$) до розрахунку середньої лінії індикатора.

Верхня лінія (TL) – це та сама середня лінія (ML), зміщена вгору до числа стандартних відхилень, рівних 2 (2σ).

$$TL = ML + 2 * \sigma \quad (3.2)$$

Нижня лінія (BL) – це середня лінія (ML), зміщена вниз на те ж число стандартних відхилень (2).

$$BL = ML - 2 * \sigma \quad (3.3)$$

Для оцінки фінансового стану підприємства аналізують як динаміку і розкид інтегрального показника, а й його становище щодо рекомендованого значення ($I_f^* = 48$).

Виходячи з цього, на графіку «смуги Боллінджера» накладається пряма лінія, яка дорівнює даному рекомендованому значенню.

За положенням коридору інтегрального показника, утвореного з верхньої та нижньої лінії смуг Боллінджера щодо побудованої прямої $I_f^* = 48$ можна визначити, до якої з областей належить фінансовий стан підприємства.

Інтерпретація сигналів індикатора смуги Боллінджера ґрунтується на тому, що значення інтегрального показника має властивість залишатися всередині коридору, тобто в межах вірнішої та нижньої межі смуги.

Одна з особливостей цього індикатора – змінна ширина смуг. Це зумовлено волатильністю інтегрального показника. При високій волатильності смуги розширюються, а при низькій звужуються, утримуючи інтегральний показник у межах своїх кордонів.

У рамках дослідження було виділено найбільш значущі коефіцієнти аналізу фінансового стану позичальника (коефіцієнти платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності) і за ними був здійснено розрахунок інтегрального показника.

Основні групи фінансових показників корпоративних клієнтів представлені у таблиці 3.1

Таблиця 3.1 –Основні групи фінансових показників корпоративних клієнтів АТ КБ «Приватбанк»

Група показників	Назва показника	Вага показника	Рекомендоване значення
Платоспроможність	Рівень платоспроможності	10	1
	Коефіцієнт поточної ліквідності	7	Більше 1
Фінансова стійкість	Коефіцієнт покриття відсотків	4	Більше 1
	Коефіцієнт фінансової незалежності	6	Більше 0,5
	Показник забезпеченості запасів джерелами покриття	1	1
	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	1	Більше 0,1
Ділова активність	Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	4	90 днів
	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4	90 днів
Рентабельність	Рентабельність продаж	6	Більше 0,5
	Рентабельність власного капіталу	5	Більше 0,1

В основу розробки інтегрального показника фінансового стану підприємства було взято основні фінансові показники (К1–К10), а також їх ваги, отримані експертним шляхом за методикою АТ КБ «Приватбанк». Дані розрахунку зведені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 –Розрахунок вагового коефіцієнта в інтегральному показнику

Коефіцієнт	Вага показника за експертною оцінкою	Рекомендоване значення	Вага в інтегральному показнику
К1	10	1	10
К2	7	1	7
К3	4	1	4
К4	6	0,45	2,7
К5	1	1	1
К6	1	0,1	0,1

K7	4	1	4
K8	4	1	4
K9	6	0,157	0,942
K10	5	0,1	0,5

Розмір інтегрального показника за рекомендованими значеннями дорівнює 48 балів. $I_f=48$, це величина інтегрального показника, що відповідає мінімальному рекомендованому значенню. Для того, щоб визначити економічний ефект від запропонованого заходу та його ступінь похибки, дана порівняльна оцінка результатів аналізу, побудована за бальним методом. Усього було розглянуто 30 корпоративних клієнтів – позичальників банку. Для обґрунтування використання індикатора смуги Боллінджера було зроблено оцінка ступеня похибки показань індикатора щодо аналізованої вибірки підприємств, що представлена у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 — Оцінка ступеня похибки показань індикатора смуги Боллінджера

Прийняте рішення на основі показань індикатора ВВ	Кількість підприємств	Оцінка правильності рішень за підсумками фінансової діяльності підприємства
Немає загрози виникнення проблемної заборгованості	18	За трьома підприємствами виявлення простроченої заборгованості не більше 90 днів
Реструктуризація залишку заборгованості	3	3
Дострокове погашення кредиту	9	5 Три підприємства не мали можливості погасити кредит
Кількість правильних рішень		23
Кількість помилкових рішень		7
Похибка методу		23 %

Для порівняння наведено оцінку ступеня похибки, якщо аналіз фінансового стану підприємства на виявлення ризику утворення проблемної позичкової заборгованості проводиться за методикою бальної величини кредитного рейтингу підприємства. Дані розрахунку по аналогічних підприємствах позичальникам систематизовані та представлені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 –Оцінка ступеня похибки за методикою бальної величини кредитного рейтингу підприємства

Прийняте рішення на основі бального методу	Кількість підприємств	Кількість правильних рішень за підсумками діяльності у 2021 році
Позитивне	5	3
Середнє	16	6
Негативне	9	8
Кількість правильних рішень		17
Кількість помилкових рішень		13
Похибка методу		43 %

Дані, поданих вище таблиць 3.3 і 3.4, свідчать про те, що в наслідок використання індикатора прогностної оцінки фінансового стану підприємства смуги Боллінджера та методів прийняття рішення за показаннями даного індикатора були отримані точніші результати, ніж при використанні методу бальних оцінок.

Таблиця 3.5 – Показники ефективності управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк» у разі впровадження запропонованого заходу

Показники	При використанні існуючої методики 01.01.2022	При використанні рекомендованої методики 01.01.2022	Відхилення
Обсяг кредитного портфеля, тис грн	291936	291936	0
Проблемна заборгованість, тис грн	210579	126347	-84232
Розмір РВМВ, тис грн	236499	155678	-80821
Коефіцієнт проблемної заборгованості, %	72,1	43,2	-28,9
Коефіцієнт ризику кредитного портфеля	0,890	0,810	-0,08
Коефіцієнт резервування кредитного портфеля, %	81,0	53,0	-28
ЧКП, тис грн	55437	136258	80821

Економічний ефект від впровадження індикатора прогностної оцінки фінансового стану підприємства головним чином вплине на величину простроченої заборгованості, що у свою чергу дозволить змінити величину резерву на можливі втрати з позик.

Таким чином, резюмуючи сказане, можна дійти невтішного висновку у тому, що реалізація смуг Боллінджера у діяльності АТ КБ «Приватбанк» сприятиме зниження обсягів простроченої заборгованості на тис 84232 тис грн, що у свою чергу дозволить зменшити розмір резервів на 80821 тис грн і, як наслідок – максимізувати прибуток.

Коефіцієнт проблемної позичкової заборгованості зменшиться на 28,9% та дорівнюватиме 43,2 %. Зниження величини даного коефіцієнта говорить про ефективну політику банку щодо супроводу кредитної угоди. Окрім того, чистий кредитний портфель збільшиться на 80821 тис грн, а коефіцієнт ризику кредитного портфеля зменшиться на 0,08 і дорівнюватиме 0,810. Чим ближче значення даного показника до 1, тим гірша якість кредитного портфеля з погляду повернення. Коефіцієнт резервування кредитного портфеля зменшиться на 28% та стане 53%. Це свідчить про зниження кредитного ризику банку.

Щодо витрат, то для побудови смуг Боллінджера необхідно обчислити стандартне відхилення. Як правило, офісні та аналітичні програми мають вбудовану функцію для його прорахунку (в Excel ця функція називається СТАНДОТКЛОН). З цього випливає, що реалізацією цього заходу візьмуться кредитні менеджери.

Впровадження смуг Боллінджера не вимагає використання методики, яка в даний момент застосовується у АТ КБ «Приватбанк», з цього випливає, що навантаження кредитних менеджерів не зміниться.

Розрахувати показник ефективності в даний час не надається можливим у зв'язку з тим, що не відомо, за якими напрямками використовуватимуться вивільнені ресурси: на освіту різних фондів (фонд акціонування працівників), виплату дивідендів акціонерам тощо.

Резюмуючи сказане, позитивні характеристики використання індикатора смуги Боллінджера при оцінці фінансового стану підприємства та ухваленні рішень, пов'язаних зі скороченням ризику утворення проблемних заборгованостей комерційного банку наступні:

- виявляє волатильність (мінливість) сукупності показників фінансового стану підприємства за аналізований період часу;

- відображає динаміку зміни сукупності показників фінансового стану підприємства;

— дає можливість побудови прогнозів розвитку фінансового стану підприємства;

— дозволяє менеджеру банку прийняти обґрунтовані рішення щодо запобігання (скорочення) ризику утворення проблемної заборгованості.

Таким чином, на основі проведеного дослідження, ми дійшли висновків, що для підвищення рівня фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк» необхідно вжити наступні заходи, а саме:

— максимізувати прибуток шляхом збільшення доходів та зменшення витрат банку за рахунок збільшення розміру процентного доходу банку, шляхом залучення більшої кількості позичальників з гарною репутацією та стабільним фінансовим станом;

- нарощування власних коштів банку з метою зростання ресурсної бази банку, його інвестиційного потенціалу і покращувати рівень фінансової безпеки;

— формування достатніх страхових резервів та резервних фондів;

— покращення якості активів банку;

— запровадження підрозділу «Аналітичний центр ризик — менеджменту та фінансової безпеки»;

— впровадження механізму фінансового забезпечення та превентивної системи управління ризиками.

Висновки до третього розділу

Дослідження зарубіжного досвіду забезпечення фінансової безпеки банку показало, що основну роль в забезпеченні її високого рівня відіграє держава, яка формує досить жорсткі стандарти, підвищуючи фінансову

дисципліну зарубіжних комерційних банків. Основним методом попередження ризиків є стрес — тестування.

На основі проведеного дослідження та з урахуванням зарубіжного досвіду АТ КБ «Приватбанку» для підтримки існуючого рівня фінансової безпеки запропоновано наступні заходи: розробити довгострокову стратегію забезпечення фінансової безпеки, впровадження «ризик апетиту», удосконалення методики стрес —тестування, створення окремого відділу для стрес — тестування тощо. Так як нами встановлено, що у системі фінансової безпеки банку одним із найістотніших банківських ризиків є кредитний ризик, так як велика кількість банкрутств кредитних установ пов'язано саме з неповерненням позичальниками отриманих позичок та непередбаченою стратегією управління кредитним ризиком. З метою вдосконалення процесу управління кредитним ризиком у АТ КБ «Приватбанк» пропонується впровадити індикатор прогностичної оцінки фінансового стану підприємства — смуги Боллінджера. Економічна оцінка ефективності даної методики показала доцільність її застосування, так як зменшиться частка проблемних кредитів та зросте показник чистого кредитного портфелю.

Висновки

В процесі дослідження встановлено, що під фінансовою безпекою банку розуміється захищеність інтересів клієнтів, власників, співробітників та керівництва банку від внутрішніх та зовнішніх загроз; організація заходів щодо запобігання можливим загрозам його діяльності; стан його зовнішнього та внутрішнього середовища.

В процесі дослідження встановлено, що механізм забезпечення фінансової безпеки банку є сукупністю інтегрованих у систему забезпечення

фінансової безпеки банку взаємопов'язаних і взаємозалежних компонент організації та реалізації управління фінансовою безпекою банку, спрямованих на забезпечення найвищих фінансових результатів діяльності банку та мінімізації впливу внутрішніх і зовнішніх загроз в процесі досягнення фінансових інтересів як в короткостроковому, так й у довгостроковому періоді. Забезпечення ефективної взаємодії усіх елементів механізму забезпечення фінансової безпеки банку дозволить досягти запланованих результатів банківської діяльності за певний період.

Для кожного банку є важливим здійснення узгоджених та обґрунтованих дій, спрямованих на підтримку належного рівня фінансової безпеки, оскільки фінансова безпека є важливим інструментом для досягнення поставлених цілей.

Встановлено, що безпеку банку необхідно розглядати як загальну сукупність таких умов, за яких будь—яка потенційно можлива для банку. небезпека попереджена або мінімізована до такого рівня, на якому практично неможливо завдати будь—якої збитки функціонуванню банку, його встановленому порядку, а також перешкодити досягненню банком статутних цілей.

З метою підтримки фінансової безпеки банком здійснюється два види контролю: поточний та підсумковий. Сутність поточного контролю полягає у визначенні відповідності фактичних результатів поставленим завданням. Підсумковий контроль забезпечує оцінку ефективності здійснених заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки.

Комерційним банком контролюються показники ліквідності банку, показники достатності капіталу, рівень проблемних кредитів та загальна валютна позиція банку. У внаслідок проведеного контролю робляться висновки про стан фінансової безпеки банку, у тому числі ефективність заходів, що вживаються банком щодо підвищення її рівня.

Кожен комерційний банк повинен здійснювати узгоджені та обґрунтовані дії, спрямовані на підтримку фінансової безпеки на належному рівні, оскільки фінансова безпека є важливим інструментом досягнення її комерційної мети. У сучасних умовах нестабільною ринковою кон'юнктури у банків формується гостра необхідність знаходження нових способів економічно ефективності.

Підсистема фінансових важелів та методів надає банку необхідний інструментарій для недопущення розвитку кризових ситуацій, а також забезпечення ефективної діяльності. Використання запропонованих нами з урахуванням специфіки банківського сектора інструментів дозволить усувати можливі проблеми у діяльності банку та забезпечувати необхідний рівень його фінансової безпеки.

АТ КБ «Приватбанк» – банк, що займає стійкі провідні позиції на ринку банківських послуг України та зарубіжних країн, він має широку мережу регіональних структурних підрозділів і є соціально відповідальним.

За досліджуваний період динаміка дотримання нормативів, установлених Національним банком України, АТ КБ «Приватбанк» була позитивною, що відповідно вказує на те, що з позиції ліквідності активів, кредитного ризику та інвестиційних обмежень антикризове управління було ефективним.

Основною метою функціонування системи управління банківськими ризиками є підтримання прийнятого АТ КБ «Приватбанк» сукупного ризику на оптимальному рівні, відповідно поставленим перед ним основним цілям і завданням, а в кінцевому підсумку забезпеченню максимального збереження активів і капіталу АТ КБ «Приватбанку».

Окрім того, це свідчить про те, що банк здатний своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед потенційними клієнтами, а також забезпечує йому стабільність на ринку банківських продуктів.

Банківські установи, у тому числі АТ КБ «Приватбанк», повинні постійно вдосконалювати методичну складову антикризової стратегії, особливо в частині доповнення якісних індикаторів ліквідності, оскільки саме криза ліквідності впливає на подальше функціонування банку.

Задля зниження ймовірності кризових явищ банку потрібно розробляти антикризову стратегію, яка дозволить прискорити й спростити ухвалення необхідних управлінських рішень і скоротити можливі альтернативні дії. В рамках стратегії фінансової безпеки запропоновано механізм забезпечення фінансової безпеки та застосування превентивних заходів ризиків.

У процесі дослідження було проведено аналіз фінансово — господарську діяльність АТ КБ «Приватбанк», у результаті було встановлено, що це фінансово — кредитна організація має хорошу фінансову стійкість; обов'язкові нормативи мають достатній запас міцності, проте необхідно приділити увагу проблемним позичкам.

На додаток до вищесказаного слід зазначити, що в умовах погіршення економічної обстановки країні простежується нестабільна динаміка основних фінансових показників даного банку: активів, прибутку до і після оподаткування, рентабельності власного капіталу та продажів, чистої процентної маржі, але найбільший негативний вплив позначався на величині простроченої заборгованості, що у свою чергу супроводжувалося збільшенням резервів на можливі втрати.

Завдяки системі моніторингу фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк» вирішуються такі:

- формується інформаційна база про можливі внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці;
- проводиться оцінка основних, найбільш значимих фінансових показників діяльності банку та їх динаміки;
- здійснюється спостереження за об'єктами моніторингу;
- визначається рівень фінансової безпеки банку;

— стає можливим попередження впливу загроз фінансовій безпеки банку.

Оцінка рівня фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк» показала, що вона знаходиться на високому рівні, проте її динаміка не стабільна. Встановлено, що основною групою ризиків, які впливають на ефективність діяльності підприємства є фінансові, а серед них варто відзначити кредитний ризик.

В рамках дослідження було проведено аналіз системи управління кредитним ризиком у АТ КБ «Приватбанк», який показав, що підходи, що застосовуються при корпоративне кредитування, засновані на процедурі андеррайтингу з урахуванням сегмента позичальника АТ КБ «Приватбанк», проводить перевірку кредитоспроможності потенційного позичальника, якості запропонованої застави та відповідність структурі угоди та лімітам.

З оцінки ризиків по позичальнику присвоюється внутрішній рейтинг. Банк аналізує рівень кредитного ризику за допомогою моніторингу позичальників та забезпечення.

З метою вдосконалення процесу управління кредитним ризиком у АТ КБ «Приватбанк» пропонується впровадити індикатор прогностичної оцінки фінансового стану підприємства – смуги Боллінджера.

Головною метою комерційних організацій є отримання прибутку. Рівень прибутковості банку є важливим складником його фінансової безпеки. Прибуток необхідний для створення резервних фондів, стимулювання персоналу та керівництва до розширення та вдосконалення операцій, скорочення витрат та підвищення якості послуг, саме тому рекомендовано правильно поєднувати політику щодо максимізації прибутку та рівень ризиків банку.

Крім того, було запропоновано удосконалити механізми забезпечення фінансової безпеки банку шляхом реорганізації процесу управління ризиками з урахуванням вимог Політики з управління ризиками; розробити і впровадити

стандарти управління окремими видами ризиків АТ КБ «Приватбанк»; встановити «ризик—апетит» і контроль його дотримання в а також удосконалити стрес—тестування банківських ризиків.

Запропоновано створити службу стрес—тестування в банку, яка буде займатися виключно даним видом менеджменту, удосконалювати методики стрес—тестів та робити її щомісячно по всіх напрямкам діяльності банку.

Список використаних джерел

1 Андрійченко, Ж. Реалізація державного фінансового моніторингу на основі ризик-орієнтованих ознак у діяльності фінансових установ. *Development Management*. 2020. 18(3). 55-64.

2 Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економіка і прогнозування*. 2006. № 1. С. 7-26.

3 Барановський, О., Путінцева, Т. (2021). Формування комплексної програми забезпечення фінансової безпеки комерційних банків. *Світ фінансів*. 2021. 3 (68), 65-79.

4 Бірюк К. П. Механізм забезпечення фінансової безпеки банку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2019. № 11. С. 35-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2019_11_6 (дата звернення 12.11.2022)

4 Васильчишин, О., Титор, В., Цар, А. Імплементация зарубіжного досвіду щодо розслідування фінансових злочинів. *Економічний аналіз*. 2020. №30, 2. С17-23

5 Васильчишин О. Б. Економічна сутність фінансової безпеки банківської системи: проблема плюралізму підходів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 28. С. 159-166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_28_34(дата звернення 12.11.2022)

6 Васильчишин О. Б. Концентрація банківської діяльності та її вплив на фінансову безпеку банківської системи України. *Український журнал прикладної економіки*. 2017. Т. 2, № 1. С. 28-40 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujae_2017_2_1_5(дата звернення 12.11.2022)

7 Вудвуд В. В. Фінансова безпека банків як один із складників фінансової безпеки держави. *Молодий вчений*. 2019. № 12(1). С. 24-27. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_12\(1\)__7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_12(1)__7)(дата звернення 12.11.2022)

8 Гаряга Л. О. Фінансова безпека банківської діяльності в умовах цифровізації. *Проблеми економіки*. 2019. № 4. С. 163-171. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2019_4_22(дата звернення 12.11.2022)

9 Гірман, Ю.В. Передумови створення оптимальної моделі забезпечення фінансової безпеки банку на базі світового досвіду. *Інвестиції, практика та досвід*. 2018. №. 2.С. 49-55

10 Глущенко Ю. А. Шляхи оптимізації кредитної політики як запорука фінансової безпеки банку. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2022. № 2. С. 111-118
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2022_2_14(дата звернення 12.11.2022)

11 Давиденко, Н.М., & Колодяжна, В.О. Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. № 40. С. 51-58.

12 Журибіда Н. Р. Особливості формування стратегії економічної безпеки банків. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 53. С. 25-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2020_53_6(дата звернення 12.11.2022)

13 Зачосова Н. В. Теоретичні аспекти наукової категорії економічної безпеки окремих видів вітчизняних фінансових посередників. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2012. Вип. 9(33). С.136-146.

14 Карпенко О.В. Теоретичні аспекти економічної безпеки підприємництва. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2015. В.3. С. 102-106

15 Квасницька В. Г. Фінансова безпека банківської діяльності: сутнісний та забезпечувальний аспекти". *Фінансовий простір*. 2019. № 3. С. 67-77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2019_3_7(дата звернення 12.11.2022)

16 Квасницька Р. С. Формування механізму забезпечення фінансової безпеки банківської установи. *Modern economics*. 2021. № 25. С. 73-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2021_25_13(дата звернення 12.11.2022)

17 Коваленко В. Фінансова безпека банків: реалії та перспективи забезпечення. *Економічний форум*. 2022. № 2. С. 141-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2022_2_20(дата звернення 12.11.2022)

18 Кондрацька Н. М. Фінансово-економічна безпека банківських установ: загрози та шляхи їх подолання. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2019. Вип. 4. С. 48-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnugvp_ekon_2019_4_7(дата звернення 12.11.2022)

19 Корченко А. О., Скачек Л. М, Хорошко В. О. Банківська безпека: підручник / За заг. ред. докт. техн. наук, проф. О. В. Хорошка. К.: ПВП «Задруга», 2014. 185 с.

20 Кубах, Т.Г., & Руденко, Є.Ю. Оцінювання взаємозв'язку фінансової стійкості банківської системи та фінансової безпеки держави. *Modern Economic*. 2021. №26. 55-63

21 Лісняк А. Є. Еволюція і класифікації показників оцінювання фінансової безпеки банків. *Фінансовий простір*. 2018. № 3. С. 60-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2018_3_9

22 Лісняк, А.Є. Формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. №22. С.72-77

23 Лісняк А. Є. Чинники фінансової безпеки банків. *Вісник Університету банківської справи*. 2017. № 3 (30). С. 77-82.

24 Ляхович О. О. Сутність та забезпечення фінансово-економічної безпеки банківських установ. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2020. Вип. 1. С. 125-133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnugvp_ekon_2020_1_13(дата звернення 12.11.2022)

25 Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженої Міністерством економіки України від 02.03.2007р. №60
Міністерство економіки України.

URL: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=97980(дата звернення 12.11.2022)

26 Мордань, Є.Ю., Журавка, О.С., Діденко, К.В., & Кравченко, Я.І. Фінансова безпека банків: сутність та оцінка. *Бізнес-інформ*. 2021. №1. С. 243-251.

27 Офіційний сайт АТ «Приватбанк»
URL: <https://privatbank.ua/ru/about>(дата звернення 12.11.2022)

28 Петруньок О. О. Управління ринковими ризиками в контексті фінансової безпеки банківської діяльності в Україні. *Молодий вчений*. 2020. - № 3(1). С. 29-33. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2020_3\(1\)__9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2020_3(1)__9)(дата звернення 12.11.2022)

29 Покатаєва О. В. Структурна модель концепції розвитку фінансової грамотності населення як запорука економічної безпеки банківського сектору України. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_2_14(дата звернення 12.11.2022)

30 Плукар Л. А. Регулювання діяльності банківського сектора у контексті забезпечення його економічної. *Економіка і управління*. 2020. № 2. С. 91-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2020_2_14(дата звернення 12.11.2022)

31 Різник Н. С., Воробйова І. А. Оцінка та шляхи забезпечення економічної безпеки банку. *Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет*. 2008. №5(20). URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/O_FN/2008_5_2/zbirnuk_O_FN_5_Ч_2_183.pdf(дата звернення 12.11.2022)

32 Родченко С. С. Дефініції фінансово-економічної безпеки банку. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28, № 4. С. 155-166. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2018_28\(4\)__22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2018_28(4)__22)(дата звернення 12.11.2022)

33 Руцишин Н. М. Іноземний капітал у банківській системі України та його вплив на фінансову безпеку держави. *Міжнародний науковий журнал*

"Інтернаука". Серія : Економічні науки. 2019. № 12(2). С. 94-100.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_12\(2\)__14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_12(2)__14)(дата звернення 12.11.2022)

34 Рязанова Н. О. Організаційно-фінансових механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки банківської системи. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2021. Vol. 3, numb. 2. С. 248-255.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/meu_2021_3_2_28(дата звернення 12.11.2022)

35 Татар М. С. Процес оцінювання рівня фінансової безпеки банку *Часопис економічних реформ*. 2019. № 4. С. 76-85.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2019_4_13(дата звернення 12.11.2022)

36 Тарасенко І. О., Москаленко А. А. Проблеми фінансово-економічної безпеки банківських установ в сучасних умовах. *Вісник КНУТД. Серія «Економіка і вища освіта»*. 2014. № 6. С. 15–22. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/1411/1/V81_P015-022.pdf

37 Тітков К. О., Литвинчук І. В. Забезпечення фінансової безпеки банківської установи. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/530/1/147.pdf>(дата звернення 12.11.2022)

38 Федорущенко Б. Формування системи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 5. С. 16-27
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2021_5_4(дата звернення 12.11.2022)

39 Федорущенко Б. В. Сутність і декомпозиція фінансової безпеки банківського сектору. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. № 3. С. 52–58.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2020_3_10(дата звернення 12.11.2022)

40 Федулова І. В. Стратегія ризик. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*, 2019. Vol. 1, numb.

1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/meu_2019_1_1_11(дата звернення 12.11.2022)

41 Федулова І. В. Формування процесу ризик-менеджменту на підприємстві. *Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки*, 2017. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuE_2017_1_16(дата звернення 12.11.2022)

42 Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2004. № 11. С. 118-124.

42 Шевців Л. Ю. Шляхи підвищення фінансової безпеки банків України в умовах глобалізаційних процесів. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. - С. 254-262. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_9_29(дата звернення 12.11.2022)

43 Шпильовий Б. В. Основні інструменти забезпечення фінансової безпеки банків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 10(2). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_10\(2\)_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_10(2)_33)(дата звернення 12.11.2022)

44 Щербатих Д. В. Підходи та загрози до формування фінансово-економічної безпеки банківських установ. *Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки*. 2016. Вип. 1. С. 141-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuE_2016_1_23(дата звернення 12.11.2022)

45 Якуб'як І. М. Сучасні загрози фінансової безпеки комерційних банків України та методи їх управління. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/145611552.pdf>(дата звернення 12.11.2022)

46 Singh D. Banking regulation of UK and US financial markets. *Ash gate Publishing, Ltd.*, 2017, P. 31–33

47 Barton L. Crisis in organizations: Managing and Communicating in the Heat of Chaos. Cincinnati, Ohio : South-Western, 1993. P. 2

- 48 Mitroff, Ian I. Crisis management and environmentalism: A natural fit. California Management Review Winter 2017, v36n2, p. 101–113
- 49 Hermann Ch.F. Some Consequences of Crisis Which Limit the Viability of Organizations. Administrative Science Quarterly. 2017 No. 8. Pp. 61-82.
- 50 Rosenthal U. Simulation-oriented scenarios. Crisis Management and Decision Making Simulation Oriented Scenarios. Dordrecht : Kluwer, 2012. P. 3.
- 51 Glossary of General Business Continuity Management Terms. The Business Continuity Institute. URL: <http://www.thebci.org/Glossary.pdf> (дата звернення 12.11.2022)
- 52 Stukalo N. State anti-crisis regulation of the banking sector: the experience of the EU and Ukraine. Visnyk of the NBU. 2010. № 6. С.20-25
- 53 European Financial Stability and Integration: Report 2011. April 2012. URL: http://ec.europa.eu/internal_market/economic_analysis/ (дата звернення 12.11.2022)
- 54 Duttagupta R. The Anatomy of Banking Crises IMF Working Paper, 2018. № 93. 39 p.
- 55 Afanasyeva, OB Foreign experience of anti-crisis management in banks in the period of the world financial crisis. URL: http://www.economy-confer.com.ua/full_article/646/. (дата звернення 12.11.2022)